

T.C.
Istanbul Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
İktisat Tarihi Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**19. Yüzyılda Erbaa Kazası'nın
Sosyo–Ekonomik Yapısı**

Emine Mehves ERÇİN

2501020178

Tez Danismanı Prof. Dr. Tefik GÜRAN

Istanbul 2005

ÖZ

Bu alısmada, 19. yüzyıl Osmanlı Devleti'nin Sivas Eyaleti, Tokat Sancagi'na bağlı Erbaa Kazası'nın Sunisa ve Eyrek nahiyelerini kapsamaktadır. İlgili nahiyelerin sosyo–ekonomik yapısı, Osmanlı Arsivi kaynakları ışığında incelenmiştir.

Ele alınan bölgenin 1840 yılı servet sayımlarına dayanılarak, nüfus, servet dağılımı, üretim yapısı, işletmelerin nitelikleri, tarımsal yapı, yıllık gelir ve vergiler gibi ekonomik ve sosyal hayatın temel alanlarıyla ilgili ayrıntılı kantitatif bilgiler üretilmeye çalışılmıştır. alısması, mukayeseli bir ekonomik ve sosyal yapı değerlendirmesi niteliğindedir.

ABSTRACT

ÖNSÖZ

Bu çalışma, araştırma aşaması da göz önüne alınırsa, iki yıllık bir çalışmanın ürünüdür. Osmanlı Arşiv kaynaklarının taranması, ulaşılan belgelerin derlenip bir sistem dahilinde tasnif edilmesi ve tablolar halinde kullanılabilir verilere dönüştürülmesi, bu sürenin önemli bir kısmını kapsamıştır. Bunun ardından, toplanan verilerin düzenlenmesi ve anlamlı bir bütün teşkil edecek şekilde yorumlanmasına çalışılmıştır.

Çalışmamın tüm aşamalarında yardımlarını esirgemeyen, tavsiyeleri ile çalışmamın daha iyi bir yere gelmesine sağlayan danışman hocam Sayın Prof. Dr. Tevfik GÜRAN'a teşekkür ederim.

Ayrıca maddi ve manevi desteğini her zaman yanımda hissettiğim esim Orkun ERÇİN'e de teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

Öz (Abstract)	iii
Önsöz	iv
Tablo Listesi	vi
Kisaltmalar Listesi	viii
Giris	1
I. Erbaa Kazasi'nin Tarihçesi	4
A. Erbaa Adinin Kaynagi	4
B. Türklerden Önce Erbaa	5
C. Türkler Döneminde Erbaa	7
D. Cografî Yapı	8
II. Demografik Yapı	11
A. Erbaa'nin Nüfus Sayisi Ve Yapisi	11
B. Hane Yapisi	13
III. Tarımsal Yapı	16
A. Topragin Kullanım Alanları İtibariyle Dağılımı	16
B. Tarla Ürünleri Üretim Bilesimi	20
C. İletme Tip ve Büyüklükleri	23
D. Hayvan Türleri ve Sayisi	28
E. Hayvan Tür ve Kıymetleri	33
F. Tarım İletmelerinde Hayvan Varlığı	36
IV. Zirai Vergileme	41
A. Vergi Çesitleri	41
1. Vergi-yi Mahsusa	41
2. Cizye	42
3. Asar ve Rüsumat	43
B. Verginin Gelir İçindeki Payı	43
V. Sosyal ve Ekonomik Yapı	47
A. Toprak Dağılımı	48
B. Servet Dağılımı	54
C. Hane Basına Düsen Ortalama Servet	60
D. Servetleri En Yüksek Olan İlk 20 Hanenin Dağılımı	64
E. Gelir Dağılımı	67
Sonuç	73
Bibliyografya	75
Ekler	78
A. Ek Tablo 1	79
B. Kullanılan Arşiv Kaynakları Belge Örnekleri	109

TABLO LİSTESİ

Tablo 1	1881/1882-1893 Erbaa Kazası'ndaki Kadın-Erkek Nüfusunun Etnik ve Dinsel Dağılımı	12
Tablo 2	1904 Erbaa Kazası'ndaki Kadın-Erkek Nüfusunun Etnik ve Dinsel Dağılımı	12
Tablo 3	Sunisa ve Eyrek Nahiyelerinin Hane Sayısı, 1840	15
Tablo 4	Sunisa ve Eyrek Nahiyelerinde Toprağın Kullanım Alanları ve Kıymetleri İtibarıyla Dağılımı, 1840	17
Tablo 5	Sunisa ve Eyrek Nahiyelerinde Tarla Ürünleri Üretiminin Tohumluk Bilesimi (Kile), 1840	21
Tablo 6	Sunisa ve Eyrek Nahiyelerinde Tarım İşletmelerinin Tip ve Büyüklükleri İtibarıyla Dağılımı, 1840	24
Tablo 7	Hayvan Türleri ve Sayıları, 1840	29
Tablo 8	Sunisa ve Eyrek Nahiyelerindeki Büyük ve Küçükbaş Hayvan Sayıları, 1840 (Bas)	31
Tablo 9	Sunisa ve Eyrek Nahiyelerinde Hayvan Türlerinin Yerleşim Birimlerine Göre Dağılımı, 1840	34
Tablo 10	Sunisa ve Eyrek Nahiyelerinde Tarım İşletmelerinde Hayvan Varlığı, 1840	38
Tablo 11	Sunisa ve Eyrek Nahiyelerinde Vergi-yi Mahsusanın Gelire Oranı, 1840 (%)	44
Tablo 12	Sunisa ve Eyrek Nahiyelerinde Hanelerin Sahip Oldukları Toprak Miktarı İtibarıyla Dağılımı, 1840 (Dönüm)	49
Tablo 13	Sunisa ve Eyrek Nahiyelerinde Hanelerin Sahip Oldukları Toprak Miktarı İtibarıyla Dağılımı, 1840 (%)	51
Tablo 14	Toplam Servetin Dilimler İtibarıyla Dağılımı, 1840 (Kurus)	55

Tablo 15	Sunisa ve Eyrek Nahiyelerinde Hanelerin Sahip Oldukları Toplam Servetin Dilimler İtibariyle Dağılımı, 1840 (%)	57
Tablo 16	Sunisa ve Eyrek Nahiyelerinde Hane Basına Düşen Ortalama Gelir ve Servet Miktarı, 1840 (Kuruş)	61
Tablo 17	En Yüksek Servete Sahip Olan Hanelerin Servet Miktarı ve Yerleşim Birimleri İtibariyle Dağılımı, 1840	65
Tablo 18	Sunisa ve Eyrek Nahiyelerindeki Hanelerin Sahip Oldukları Gelirin Dağılımı, 1840 (Kuruş)	69
Tablo 19	Sunisa ve Eyrek Nahiyelerindeki Hanelerin Sahip Oldukları Gelirin Dağılımı, 1840 (%)	71
Ek Tablo 1	Sunisa ve Eyrek Nahiyelerinde Mevcut Hane Reislerinin İsmi, Şöhreti, Ödedikleri Vergi ve Servetleri	79

KISALTMALAR LISTESİ

A.e.	Aynı eser
A.g.e.	Adi geçen eser
Bkz.	Bakiniz
Bs.	Basım sayısı
B.O.A.	Basbakanlık Osmanlı Arsivi
Çev.	Çeviren
H.	Hicri yıl
Haz.	Hazırlayan
M.	Miladi yıl
M.Ö.	Milattan Önce
M.S.	Milattan Sonra
Nr.	Numara
s.	Sayfa / sayfalar
y.y.	Basım yeri yok

GIRIS

Tarihin çeşitli devirlerinde birçok devlet, kaçınılmaz olarak, nüfus ve mal sayımı yapmıştır. Özellikle sanayi öncesi tarım toplumlarında sıklıkla bu yöntem basvurulmuştur. Devletler böylelikle maddi potansiyellerini tespit ederek politikalarını şekillendirebilmişlerdir. Kökeni Eski Mısır'a kadar giden sayım geleneği Romalılar, Yahudiler, Bizanslılar, Selçuklular, İlhanlılar, Mısır ve İspanya'da Araplar tarafından uygulanmış gelmiştir.¹

Osmanlı Devleti zamanında, nüfus ve arazi tahrirleri, 15. yüzyıldan başlayarak basta yeni fethedilen yerler olmak üzere bütün ülkede yapılmıştır. Osmanlı coğrafyası kendinden önceki devlet idareleri tarafından da sayımlara tabi tutulmuştur. Doğu Roma İmparatorluğu (Bizans), Emevi, Selçuklu ve Memlük devletleri nüfus ve vergi sayımları yaparak, maddi güçlerinin tespitini yapıyorlardı. Osmanlı Devleti de bu geleneği devam ettirerek kendi iç kaynaklarının tespiti için sayımlar yapmıştır.² Devletin, temel geçim kaynağı tarımsal faaliyetlerden oluştuğu için bu dönemde özellikle tapu tahrirleri tutulmuştur. 15. ve 16. yüzyıllarda otuz yılda bir, üç defa yapılan tapu tahrirlerinin amacı, timar sisteminin düzenini sağlamak ve neticesinde gelir kaynaklarının değişimini takip etmektir. Daha sonraki yüzyıllarda sayımlar artık bütün memlekette değil, yalnızca yeni fethedilen yerlerde yapılmıştır. Genellikle her yeni padişahın tahta geçmesiyle sayımların yapılması gelenek haline gelmiştir. Ayrıca doğal sebeplerle kısmi sayımlar da yapılmıştır.³ Timar sisteminin bir gereği olan bu tahrirler, vergi tespiti için de önemli verileri kapsamaktadır. Bundan dolayı hane esas alınıyor ve yalnızca vergi mükellefi erkek nüfus kaydediliyordu. 19. yüzyıldan itibaren başlayan yeniden yapılanma sürecinde,

¹ Coskun Çakır, **19. Yüzyılda Bir Anadolu Şehri: Niksar (Ekonomik ve Sosyal Yapı)**, 1. bs., İstanbul, Alfa Yayınları, Aralık 2001, s. 1.

² Ahmet Tabakoglu, **Türk İktisat Tarihi**, 5. Baskı, Dergah Yayınları, İstanbul, Nisan 2000, s.169; Fuat Köprülü, **Bizans Müesseselerinin Osmanlı Müesseselerine Tesiri**, 3. Basım, Kaynak Yayınları, İstanbul, Mart 2002, s.126 vd.

³ Ahmet Tabakoglu, **a.g.e.**, s. 170 vd.

“Dahil-i Tanzimat” olan bölgelerde vergi reformlarının uygulanabilmesi için hane esasi üzerinden gelir düzeyini tespit etmek ve sayım sonuçlarına göre vergi dağılımı yapmak amacıyla sayımlar yapılmıştır. Bu sayımların sonuçlarında her hanenin icra ettiği mesleği, gelir kaynakları, mal varlığı ve devlete ödediği yıllık vergiler ayrıntılarıyla, “Emlak ve Arazi ve Hayvanat ve Temettuat Tahrir Defterleri”ne kaydedilmiştir. Osmanlı Devleti’nin belli aralıklarla yaptığı nüfus ve arazi tahrirlerinden de anlaşılacağı üzere devlet birçok varlığını kayıt altına almıştır.⁴ Bu tahrirlerle devlet askeri gücünü ve gelir kaynaklarını tespit etmiştir.

1840 yılında bazı bölgelerin servet verileri, 1844 yılında ise yıllık temettuat verileri kaydedilmiştir. “Ayrıca 1840 tarihli defterlerde genellikle bir kazaya bağlı bütün köylerin verileri tek defter içinde toplanmıştır. Bir de hane reisinin fiziksel özellikleri konusunda yası, boyu, sakalı-biyiği, rengi ile ilgili açıklamalar bulunmaktadır.”⁵

Sivas Vilayeti Tokat Sancığı’na bağlı Erbaa Kazası; Sunisa, Eyrek, Karayaka ve Tasabat olmak üzere dört nahiyeden oluşmaktadır. Bu çalışmada, Basbakanlık Osmanlı Arşivi’nde Maliye Nezareti Varidat Defterleri Fonu’nda yer alan H. 1256/M. 1840 tarihli ve 13410/13413 numaralı temettuat defterleri esas alınmıştır. 1840 yılında, Sunisa ve Eyrek ile ilgili servet kayıtları tutulmuş olmakla birlikte, diğer iki nahiyeye olan Karayaka ve Tasabat ile ilgili herhangi bir kayda rastlanamamıştır. Sunisa Nahiyesi’ne bağlı, nahiyeye merkezi, iki çiftlik ve yirmi köy ile Eyrek Nahiyesi’ne bağlı iki mahalle ve on beş köyde bulunan toplam 1.259 hane üzerinde çalışılmıştır. Ulaşılan verilere göre, Sunisa ve Eyrek nahiyelerine bağlı yerleşim birimlerinin ekonomik, demografik ve sosyal yapısı incelenmiştir.

H. 1256/M. 1840 tarihli ve 13410/13413 numaralı temettuat defterlerinde ulaşılan veriler çerçevesinde, örnek alanımıza giren bölgedeki hanelerin servetlerini

⁴ Ömer Lütfi Barkan, “Türkiye’de İmparatorluk Devirlerinin Büyük Nüfus ve Arazi Tahrirleri ve Hakana Mahsus İstatistik Defterleri (I)”, **Osmanlı Devleti’nin Sosyal ve Ekonomik Tarihi Tetkikler – Makaleler Cilt 1**, Yayına Hazırlayan Prof. Dr. Hüseyin Özdeğer, İstanbul, Dilek Ofset Matbaacılık, 2000, s.175.

⁵ Coskun Çakır, **a.g.e.**, s. 9.

olusturan emlak ve hayvan degerleri ile yıllık geliri belirten temettuat kayitlari tutulmustur. Ancak hanelerin meslekleri ile ilgili herhangi bir veriye rastlanamamistir.

Bu arastirma, bes bolumden olusmaktadir. Ilk bolumde, Erbaa Kazasi'nin tarihçesi ve cografi yapisi, ikinci bolumde, demografik yapisi, üçüncü bolumde tarimsal yapıyı olusturan; toprak dagilimi, ürün bilesimi ve hayvancilik konulari ele alinmistir. Dördüncü bolum zirai vergileme, besinci bolum sosyal ve ekonomik yapıdan meydana gelmektedir.

I. ERBAA KAZASI'NIN TARİHÇESİ VE COĞRAFI YAPISI

A. Erbaa Adinin Kaynagi

Erbaa adinin kaynagi ve zaman içerisindeki degisimi, cesitli kaynaklardan arastirildiginda, karsimiza birçok veri çikmistir. Örnegin, bugünkü Erbaa'nin temelini Ereğ Köyü veya mahallesi olusturmaktadır. Ereğ, bazı ansiklopedik bilgilere göre "Herek" olarak da kullanılmaktadır. Herek kelimesi; uzun sopa, fasulye sirigi, asmalarin yere yatmasini önlemeye yarayan kazik anlaminda kullanilmistir. Ereğ'in sözlük anlami ise, amaç, gaye, hedef seklindedir. Diger bir kaynaktaki⁶ yöre halkinin "Ereğ" kelimesini kullanmasinin nedeni olarak, bölge topraklarinin verimliliği, ikliminin ve suyunun güzelliği olduğu belirtilmektedir.

Uzun bir zaman "Ereğ" olarak adlandırılan bölgeye, Tanzimat Dönemi'nde "Nevahi-i Erbaa" ismi verilmistir. Kelkit ve Tozanlı çaylarinin birbirinden ayirdigi Eyrek, Karayaka, Sunisa ve Tasabat adi verilen dört bölgeyi bir merkezde birlestirmesi, bu ismin verilmesinin bir nedenidir.⁷ Ayrica, bu dört bölgenin her birinin nüfus yönünden birer nahiye büyüklüğünde olması da dördüne birden, dört nahiye anlamina gelen "Nevahi-i Erbaa" isminin verilmesinde etkili olmustur.⁸ Daha sonralari, "Nevahi" kelimesi terk edilerek bölge sadece "Erbaa" olarak anilmaya baslanmistir.

1840 tarihinde yapılan servet sayimlarina ait defterlerde bölge, "Kaza-i Erbaa" adıyla zikredilmektedir.⁹ Ayrica Erbaa'nin, kaza merkezine iliskin bilgilerde, yörenin eski adi olan "Ereğ" isminin kullanildigina da 1907 tarihli Sivas Vilayeti Salnamesi'nde rastlanilmistir.¹⁰

⁶ Cumhuriyetimizin 75.Yilinda Tokat II Yilligi, Haz.: T.C. Tokat Valiligi, Tokat, 1998, s.105.

⁷ Bedrettin Oral, Ziya Sümer, Erbaa (Ereğ), y.y., 1968, s.9.

⁸ A.g.e., Haz.: T.C. Tokat Valiligi, s.104.

⁹ Basbakanlik Osmanli Arsivi, Maliye Varidat Defterleri, 13410, 13413.

¹⁰ H. 1325 tarihli Sivas Vilayeti Salnamesi, s.32.

Son olarak, yukarıda ifade ettiğimiz tarihi verilerin yanında, yöreye Erbaa adının verilmesi hakkında çeşitli rivayetlere değinmek yerinde olacaktır. Bunlardan birincisi, Kelkit ve Tozanlı çaylarının bölgeyi doğudan ve batıdan dörde bölmesi nedeniyle, bölgeye Arapça'da dört anlamına gelen "Erbaa" adının verildiğidir. Diğer de, bölgenin doğu, batı, kuzey ve güney yönlerinde dört büyük evliyanın bulunması sonucu, bu bölgenin "Erbaa" ismini aldığıdır.¹¹

B. Türklerden Önce Erbaa

Erbaa Yöresi'nin ilk çağlardan itibaren bir yerleşim birimi olduğu, bu bölgedeki yer isimlerinden ve yapılan çeşitli arkeolojik araştırmalardan ortaya çıkarılan tarihi eserlerden anlaşılmaktadır. Bazı araştırmalar ışığında, Milattan 5.000 yıl önce yaşamış Sümerler'in, Dicle ve Fırat arasında yer alan Mezopotamya Vadisi'ne ulaşmadan önce, ilk konak yerlerinin Kelkit Havzası ve Ordu ili civarı olduğuna dair sonuçlara ulaşılmıştır. Tarihçilerin, ele geçen vesikalar ve bölgede yapılan kazılar sonucunda ulaştıkları sonuç; Ordu, Tokat ve Kelkit havzasındaki bazı yer adlarının, Sümerler'in yaşamış bulunduğu Mezopotamya'da da kullanılmış bulunduğunu göstermektedir. Örneğin; Erbaa'nın ilk adı olan "Erek" isminin, Mezopotamya'da Sümerler'in baskenti'nin adı olarak kullanıldığı bilinmektedir.¹²

Bazı tarihçilere göre,¹³ Sümerler, Orta Asya'dan veya Kafkasya'dan gelerek Karadeniz Bölgesi'nde, Tokat ve Kelkit havzasında yerleşmişler, daha sonra kendileri veya yakınları Mezopotamya'ya göç etmişlerdir. Ayrıca, çeşitli kalıntılar ve tarihi kayıtlara dayanan araştırmalar, Erbaa'nın kapsadığı Kelkit Havzası ve civarının önceleri Sümerler'in ve Hititler'in elinde bulunduğunu, daha sonraları

¹¹ A.g.e., Haz.:T.C. Tokat Valiliği, s.105.

¹² Bedrettin Oral, Ziya Sümer, a.g.e., s.7.

¹³ A.e.

sirasiyla Pontoslar'in, Romalilar'in, Emevi ve Abbasiler'in¹⁴ ve Bizanslilar'in¹⁵ idaresine geçtigini göstermektedir.

Pontoslar'in yönetiminde olduğu dönemde, Erbaa'nin eski adi olan Ereğ kullanılmamis, yöreye "Tonorova" adi verilmistir. Daha sonra Hükümdar Mihridator tarafindan, bölgenin "Opotorya" olarak adlandırildiği ve hükümet merkezinin de Opotorya'nin 16 kilometre güneyindeki "Kafriya" sehri olduğu, tarihi kayitlardan anlasılmaktadır.¹⁶

Amasya'li ünlü cografyaci Strabon, Neosazara (Niksar) ve Pontöksen (Tasova) arasında bulunan "Fonorova"yi, Pontos'un en güzel bir parçasi olarak nitelendirmiştir. Ayrıca, "Liküs" (Kelkit) ve "Iris" (Yesilirmak) sularinin geçtiği bu geniş ve verimli vadinin zeytinyagi, üzüm, sarap ve hububatları ile ünlü olduğunu kaydetmektedir.¹⁷

Erbaa'nin Dogu Roma İmparatorluğu'nun idaresi altına girdiği dönemde, İmparator Pompey tarafından simdiki "Bogazkesen" mevki, "Magnapolis" olarak degistirilmiş ve hükümet merkezi, bugünkü Hayati (Doganyurt) Bucagi'na bağlı "Emerya" (Emeri Bagpınar) Köyü'ne tasınmıştır. Bundan seksen yıl sonra da hükümet merkezinin Neosazara'ya (Niksar) nakledilmiş olduğu bilinmektedir.¹⁸ Erbaa, 344 ve 449 yıllarında iki büyük tahripkar depremle ağır hasara uğramıştır.¹⁹

Erbaa'nin birçok köyünde, özellikle Emeri (Bagpınar), Eksel (Koçak), Tanoba, Fidi (Akça) Kale, Hacipazar, Karayaka, Kozlu, Hacibükü, Degirmenli köylerinde, Pontoslar'a, Romalilar'a, Abbasi ve Emevi halifeliklerine ait tarihi kalıntılara rastlanmaktadır.²⁰

¹⁴ A.e.

¹⁵ Ahmet Kapusuz, **Tokat İlçelerimiz ve Bölgemiz**, Ankara, Ayka Yayıncılık, 1994, s.89.

¹⁶ Enver Saatçigil, **Dünkü Bugünkü Erbaa**, İstanbul, Cumhuriyet Matbaası, 1947, s.16.

¹⁷ A.e.

¹⁸ Bedrettin Oral, Ziya Sümer, **a.g.e.**, s.8.

¹⁹ "Tokat maddesi", **Yurt Ansiklopedisi**, 10.cilt, Anadolu Yayıncılık A.S., 1982-1983-1984, s.7094.

²⁰ Bedrettin Oral, Ziya Sümer, **a.g.e.**, s.8.

C. Türkler Döneminde Erbaa

Erbaa, 11. yüzyilin sonlarına kadar Bizanslılar'ın egemenliğinde kalmış, daha sonra 1077 senesinde Selçuklu Sultani I. Kiliçarslan ile Anadolu'ya gelen Melik Danisment Ahmet Gazi tarafından zaptedilmiştir. Böylelikle bölgede Türkler'in yerleşmesi sağlanmıştır. Melik Danisment Ahmet Gazi'nin kurduğu beyliğin baskenti Sivas olmuştur. Erbaa, 1140 ve 1164 yıllarında Bizanslılar'ın hakimiyetine girdiyse de Selçuklu Sultani II. Kiliçarslan tarafından geri alınmıştır. Ancak, yerli halkın Danismentli Zünnun ve Sahinsah'in yönetimini istemeleri ve bu nedenle baskaldirmaları neticesinde Erbaa, karışıklıktan yararlanan Bizanslılar tarafından yeniden ele geçirilmiştir. Ancak Danisment Sultani Zünnun'un Selçuklu Sultani II. Kiliçarslan ile işbirliği yapmaya hazırlandığını duyan Rumlar geri çekilmek zorunda kalmışlardır. Daha sonra II. Kiliçarslan'ın ülkesini iki oğlu arasında paylaşması sonucunda Erbaa, Kiliçarslan'ın büyük oğlu Rükneddin Süleyman Sah'in topraklarının sınırları içinde kalmıştır.²¹ Erbaa'nın tarihi, Tokat ve Niksar'in tarihine bağlı olarak gelişmiştir. 15. yüzyilin ortalarına kadar Doğu Anadolu'daki çeşitli Türk devletleri ve Osmanlılar arasındaki sınır üzerinde bulunan Erbaa, 1473 yılında Otlukbeli Savası ile kesin olarak Osmanlılar'ın hakimiyetine geçmiştir.²²

Erbaa'nın 1670'lerde çok küçük bir yerleşim birimi olduğu, bu tarihlerde yöreden geçen Evliya Çelebi'nin o zamanki adıyla Ereğ'e uğramayarak, buraya 5 km. uzaklıkta bulunan Eksel Köyü'nde konaklayıp daha sonra Niksar'a geçmesinden anlaşılmaktadır.²³

Sunisa, Karayaka ve Tasabat'ın Eyreğ'le birleşmesi neticesinde Erbaa Kazası adını alan bölge, 1840 servet sayımlarında Tokat Sancığı'na bağlı Kaza-i Erbaa olarak kaydedilmiştir.

²¹ Pars Tuğlacı, **Osmanlı Şehirleri**, İstanbul, Milliyet Tesisleri, 1985, s.115.

²² **A.e.**

²³ **Tokat 1973 II Yıllığı**, Dogus Matbaacılık ve Tic.Ltd.Sti. Matbaası Ofset Tesisleri, Ankara, 1973, s.102.

D. Cografi Yapı

Bir bölgenin sosyo-ekonomik özelliklerini belirlemede, coğrafi yapının çok büyük bir etkisi vardır. Bu durum, özellikle sanayi devrimi öncesi toplumlarda hayati bir önem arz etmektedir. Örneğin, tarıma elverişli toprakları olmayan bir bölgede hayvancılıkla bağlantılı ekonomik faaliyetler gelişirken; verimli, tarıma uygun toprakları olan bir bölgede tarımsal faaliyetler ön plana çıkmaktadır.

Erbaa, verimli tarım topraklarına sahip olması nedeniyle, Tokat ilinin tarımsal üretim açısından en gelişmiş ilçesidir. Erbaa'da pazara yönelik olarak üretilen ürünlerin başlıcaları; zeytin, çeşitli meyveler ve tütündür.²⁴ İlçenin diğer önemli gelir kaynakları hayvancılık ve ormancılıktır. Sakarat ve Bugali (Bogatlı) dağları üzerinde bulunan Sakarat, Bugali (Bogatlı) ve Yaylacık yaylalarında kerestecilik ve hayvancılık önemli ölçüde gelişmiştir.²⁵

Erbaa, Orta Karadeniz Bölgesi'nde, Tokat iline bağlı, Yesilirmak Havzası üzerinde kurulmuştur. Erbaa'nın matematiksel konumu 40° 15' enlemi ve 36° 45' boylamında olup, yüzölçümü 1.111 km²'dir.²⁶ Erbaa, bulunduğu coğrafi konum itibarıyla, İç Anadolu ve Karadeniz bölgeleri arasındaki geçiş güzergahı üzerinde bulunmaktadır. Erbaa ilçesinin sınırlarını, güneyinde Tokat il merkezi, kuzey batısında Amasya'nın Tasova ilçesi, kuzeyinde Ordu'nun Ünye ilçesi, doğusunda Tokat'ın Niksar ilçesi, batısında Amasya il merkezi ve Turhal ilçesi oluşturmaktadır.²⁷

Topraklarının büyük bölümü ovalardan oluşan Erbaa'da köyler, ovalık alanlarda toplanmıştır. Bu nedenle, söz konusu bölgelerde yerleşme sıklığı ortalamadan yüksektir.²⁸ Erbaa'nın üzerinde bulunduğu ovanın kuzeyinde, Canik Dağı'nın içerisinde değerlendirilen Karınca Dağı, güneyinde Sakarat ve Bugali

²⁴ "Tokat maddesi", **Yurt Ansiklopedisi**, s.7124.

²⁵ Bedrettin Oral, Ziya Sümer, **a.g.e.**, s.12.

²⁶ **A.g.e.**, Haz.: T.C. Tokat Valiliği, s.105.

²⁷ Enver Saatçigil, **a.g.e.**, s.7.

²⁸ "Tokat maddesi", **Yurt Ansiklopedisi**, s.7124.

(Bogatli) daglari, dogu ve batisinda ise bu daglari uzantilari yer almaktadır. Söz konusu daglar, Kuzey Anadolu dag silsilesi içinde yer almaktadır. Daglari ortalama yüksekligi 1.000 metre ile 1.500 metre arasinda degismektedir.²⁹

Erbaa'nin can damari sayilan Erbaa Ovasi oldukça verimli ve düz bir ovadir. Ova'nin ekilmeyen ya da bataklik olan kısmi yok denilecek kadar azdir. Erbaa Ovasi'nin topragi, yari nemli iklim bölgelerindeki topraklardandir. Topragin rengi kirmizi ile kahverengi arasinda degismektedir. Ovanin nemli olan kismilarinda, "terra roza" adi verilen kirmizi renkli toprak tipi görülmekteyken kurak kismilarinda, özellikle güneyindeki alçak dag yamaçlarinda, açık kahverengi renkli "step" topraklarina benzeyen topraklar bulunmaktadır.³⁰

Erbaa'da hakim olan bitki örtüsü ormanlardir. Karınca Dagi'nin kuzeye bakan yamaçlarinda, findik ve maki grubu içerisine giren zeytin ağaçlari; güneye bakan yamaçlarinda ise sarıçam ağaçlari bulunmaktadır. Karınca Dagi'nin yükseklerinde ladin, köknar ve karaçam ağaçlari, eteklerinde de disbudak ve kestane ağaçlari görülmektedir. Ayrıca, mese, gürgen ve sedir ağaçlarına da rastlanmaktadır.

Sakarata ve Bugali (Bogatli) daglari yüksek kismilarinda, gürgen ağaçlari yoğun olarak görülmektedir. Bu daglarda çam, pelit, findik ve mese ağaçlari da bulunmaktadır. Sakarata ve Bugali (Bogatli) daglari eteklerinde kendiliginden yetisen çay ağaçlari, eskiden bölge halki için önemli bir gelir kaynagi olmus, ancak 1940 yılında devlet tarafından, bu bölgede çay istihsalı yasaklanmistir.

Karınca Dagi eteginde Karayaka Bucagi ve Kale Köyü arasindaki yamaçlarda sedir agaci yetismektedir. Dünya çapinda güzelligi ve ekonomik degeri ile büyük bir öneme sahip bu "sedir" türü, ülkemizde yalnızca Mugla ve Erbaa'da yetismektedir.

²⁹ A.g.e., Haz.: T.C. Tokat Valiligi, s.105.

³⁰ Bedrettin Oral, Ziya Sümer, a.g.e., s.13.

Erbaa'nin bulunduğu coğrafi konum itibariyle, ılıman deniz iklimi ve kara iklimi karışımı bir geçit ikliminin etkisi altında olması, bölgedeki bitki örtüsü çeşitliliğinin başlıca nedenidir.

II. DEMOGRAFİK YAPI

A. Erbaa'nin Nüfus Sayısı Ve Yapısı

Daha önceleri hane bazlı olarak yapılan nüfus sayımları 1880 yılından itibaren kadın-erkek ayrimına tabi tutularak yapılmaya başlanmıştır.³¹ Ömer Lütfi Barkan'ın tapu tahrir defterlerine dayanarak yaptığı nüfus hesaplamasında hane katsayısı olarak kullandığı 5 rakamı, daha sonra da pek çok araştırmacıya isik tutmuştur.³² Osmanlı nüfus kayıtlarında genellikle erkek nüfusu kaydedilmekle birlikte hane sayısına bağlı olarak toplam nüfus, yaklaşık olarak hesaplanabilmektedir.

Nüfus ile ilgili bir diğer kaynak da salnamelerdir. Erbaa Bölgesi'nin nüfusu ile ilgili Sivas Vilayeti Salnamesi'nden (H. 1325/M. 1907) elde ettiğimiz veriler ışığında; nüfus sayısı ve yapısı itibarıyla önemli değişiklikler görülmektedir. İlgili salnamelerden ve diğer kaynaklardan³³ yapılan araştırmalarda, 1881-1882/1893 ve 1904 yıllarına ilişkin nüfus kayıtları elde edilmiştir. Bu dökümler Tablo 1 ve Tablo 2'de verilmektedir. Tablo 1'den de izlenebileceği üzere, 1881/1882-1893 yıllarında, Erbaa Bölgesi'nde Müslüman nüfus en fazla olmakla (toplam nüfusun %86,75'i) birlikte bunun yanında Rum Ortodoks (%8,99), Ermeni (%3,99) ve Çingene (%0,27) nüfusu da bulunmaktadır. İlgili yıllarda toplam nüfus, 20.008 (toplam nüfusun %48,65'i) kadın ve 21.117 (%51,35) erkek olmak üzere 41.125'tir.

³¹ Kemal Karpat, **Ottoman Population, 1830-1914, Demographic and Social Characteristics**, Madison 1985, s.136-137.

³² Ö. Lütfi Barkan, **Tarihi Demografi Araştırmaları ve Osmanlı Tarihi**, Türkiyat Mecmuası, No: X, İstanbul, 1955, s. 12.

³³ Bahsedilen diğer kaynaklar: Kemal Karpat'ın Ottoman Population, 1830-1914 adlı kitabı ve "Tokat maddesi", Yurt Ansiklopedisi, 10. Cilttir.

Tablo 1
1881/1882-1893 Erbaa Kazası'ndaki Kadın-Erkek Nüfusunun
Etnik ve Dinsel Dağılımı

Topluluk Adı	Kadın	Erkek	Toplam	Yüzde
Müslüman	17.329	18.346	35.675	86,75
Rum Ortodoks	1.843	1.855	3.698	8,99
Ermeni	790	851	1.641	3,99
Çingene	46	65	111	0,27
Toplam	20.008	21.117	41.125	100

Kaynak: Kemal Karpat, Ottoman Population, 1830-1914, Demographic and Social Characteristics, Madison 1985, s.136-137.

Tablo 2
1904 Erbaa Kazası'ndaki Kadın-Erkek Nüfusunun Etnik ve Dinsel
Dağılımı

Topluluk Adı	Kadın	Erkek	Toplam	Yüzde
Müslüman	23.922	25.321	49.243	81,99
Rum Ortodoks	3.327	3.992	7.319	12,19
Ermeni Gregoryen	1.322	1.645	2.967	4,94
Protestan	178	189	367	0,61
Kipti (Müslüman olmayan)	78	87	165	0,27
Toplam	28.827	31.234	60.061	100

Kaynak: 1325 Tarihli Sivas Vilayeti Salnamesi, s. 354-355

Tablo 2'de 1904 yılında Erbaa'nın nüfus dağılımı görülmektedir. Tabloya göre; Erbaa'daki toplam nüfus 60.061 kişidir. Bunun 28.827'si (toplam nüfusun %48'i) kadın, 31.234'ü (toplam nüfusun %52'si) erkektir. Ayrıca Tablo 1'de bulunan Çingene nüfusuna 1904 yılındaki nüfus kayıtlarında rastlanılamamıştır. Ancak bu yılda Müslüman nüfus, miktar olarak artmış olmakla birlikte, toplam nüfus içerisindeki oranının düştüğü görülmektedir (toplam nüfusun %81,99'u). Bununla birlikte, Tablo 2'de kaydedilmiş olan Protestan ve Kipti (Müslüman

olmayan) nüfus, Tablo 1’de bulunmamaktadır. 1881/1882-1893 yıllarında 41.125 olan toplam nüfus, 1904 yılında 18.936 kişi artarak 60.061 kişi olmuştur. Buradan da bölgenin göç veren değil, göç alan bir bölge olduğunu söylemek mümkün olmaktadır.

B. Hane Yapısı

1881/1882–1893 ve 1904 yıllarına ait salnamelerde, Erbaa Bölgesi ile ilgili nüfus kayıtlarına bakıldığında, Tablo 1 ve Tablo 2’de de görülebileceği gibi, kadın–erkek ve dini–etnik verilere göre bir ayırım yapılmıştır. 1840 yılında yapılan servet sayımlarında mahalle, köy ve çiftliklerden oluşan yerleşim birimleri, hane baz alınarak kaydedilmiştir. Her hane, hane reisinin adı yazılmak suretiyle belirtilmiştir. Kural olarak, hane reisi, erkek olarak kaydedilmekle birlikte, kadın ve çocukların da hane reisi olarak kaydedildiği görülmüştür.

1840 yılında Sunisa ve Eyrek nahiyelerindeki toplam hane sayıları, Tablo 3’de verilmektedir. 1840 yılında tutulan servet kayıtlarında sadece Müslüman nüfus kaydedilmiş olup gayri-müslim nüfusa yer verilmemiştir. Bu nedenle toplam nüfus ile ilgili bir veriye ulaşılamamıştır. Ancak Müslüman nüfus ile ilgili kayıtlar ele alındığında, bölgenin hane yapısı ile ilgili bir fikir yürütmek mümkün olabilmektedir.

Elimizdeki verilere dayanarak ulaştığımız bilgilere göre, Sunisa Nahiyesi’ne bağlı nahiye merkezi, yirmi köy ve iki çiftlikte toplam 754 Müslüman hane bulunmaktadır. Bu hanelerin 88’i yani %11,7’si nahiye merkezinde; 646’si yani %85,7’si köylerde ve 20’si yani %2,7’si çiftliklerde bulunmaktadır. (Hane katsayısı 5 olarak alındığında, Sunisa Nahiyesi’nin toplam nüfusu yaklaşık 3.770 kişidir.) Sunisa Nahiyesi’nde en fazla haneye sahip olan yerleşim birimi, 137 hane ile Zuday Köyü’dür. Bunu 88 hane ile Bayramalani (Seyhlü) ve yine 88 hane ile nahiye merkezi takip etmektedir.

Tablo 3’de de görülebilecegi gibi Eyrek Nahiyesi’ne bagli iki mahalle, on bes köyde toplam 505 Müslüman hane bulunmaktadır. (Bu da yaklaşık olarak 2.525 kişiye tekabül etmektedir.) Bu hanelerin 165’i (%32,7’si) mahallelerde ve 340’i (%67,3’ü) köylerde bulunmaktadır. Eyrek Nahiyesi’nde en fazla haneye sahip olan yerleşim birimi 120 hane ile Mahalle-i Kebir’dir. Bunu 81 hane ile Eksal ve 64 hane ile Çanlıyar köyleri takip etmektedir.

Sunisa ve Eyrek nahiyelerinin toplam Müslüman hane sayısı 1.259’dur. Bu ise yaklaşık olarak 6.295 kişiye tekabül etmektedir. Toplam nüfusun %59,9’u Sunisa Nahiyesi’nde ve %40,1’i Eyrek Nahiyesi’nde bulunmaktadır (Bkz. Tablo 3).

III. TARIMSAL YAPI

A. Toprakların Kullanım Alanları İtibarıyla Dağılımı

Erbaa Kazası'nın Sunisa ve Eyrek nahiyelerine tabi mahalle, köy ve çiftliklerde yapılan H. 1256/M. 1840 tarihli servet sayımından elde edilen verilere göre, genel olarak bu bölgede tarımsal faaliyetlerin yoğunluk kazandığı görülmektedir. Tarımsal faaliyetlerin en önemli servet faktörü olan toprağın inceleme alanımıza giren bölgedeki dağılımı, Tablo 4'de verilmektedir. Bölgede toprakların büyük çoğunluğu tarla olarak kullanılmaktadır. Tarlaların yani sıra bağ ve bahçeler de bulunmaktadır.

Tablo 4'de de görüldüğü üzere, tarımsal faaliyetlerin yapıldığı toplam 20.801 dönüm toprağın 19.912 dönümü tarla olarak kullanılmaktadır. Bu ise toplam toprakların %95,7'sine tekabül etmektedir. Tarlaların 9.396 dönümlük kısmı Sunisa Nahiyesi'nde, 10.516 dönümlük kısmı ise Eyrek Nahiyesi'ndedir. Bu anlamda daha az yerleşim birimine sahip olmasına rağmen Eyrek Nahiyesi'nde tarla miktarının daha fazla olduğu dikkat çekmektedir. Tarlaların yerleşim birimleri itibarıyla dağılımı değerlendirildiğinde; köyler içinde en fazla tarlaya sahip ilk beş köy 2.528 dönümle Zuday, 1.638 dönümle Çanlıyar, 1.334 dönümle Eksal, 1.271 dönümle Bayramalani (Seyhlü) ve 765 dönümle Boraboy'dur.

Sunisa Nahiyesi merkezinde 1.475 dönüm (toplam tarlalarının %15,7'si) tarla bulunmaktadır. Köylerin sahip olduğu tarla miktarı ise, 7.921 (toplam tarlalarının %84,3'ü) dönümdür. Köyler arasında en az tarlaya sahip olan Türkmendami Köyü'nde sadece 3 dönüm tarla bulunmaktadır.

Eyrek Nahiyesi'ne bağlı bulunan iki mahalleden Mahalle-i Kebir'in 3.228 dönüm ve Mahalle-i Celile'nin ise 832 dönüm tarlası bulunmaktadır. Sadece bu iki mahalle, Eyrek'teki toplam tarlaların %38,6'sına sahiptir.

Sunisa ve Eyrek nahiyelerinde bagcilik faaliyetlerinin de oldukça yogun oldugu görülmektedir. Bölgede toplam 468 dönüm bag bulunmaktadır. Sunisa Nahiyesi'nin merkezinde 90 dönüm bag oldugu görülmektedir (Bkz. Tablo 4). En fazla bage sahip köyler 92 dönümle Zuday, 60 dönümle Eksal ve 34 dönümle Boraboy'dur. Mahalle-i Kebir ise, 58 dönüm bage sahiptir.

Toplam topraklarin 421 dönümlük bölümü bahçe olarak kullanılmaktadır. En fazla bagi bulunan Zuday, sahip oldugu 123 dönüm bahçeyle bir kez daha birinci sirada yer almaktadır. Zuday, Sunisa ve Eyrek nahiyelerindeki toplam bahçelerin %30'una sahiptir. Sunisa Nahiyesi merkezinde 54 dönüm, Eksal'da 48 dönüm ve Boraboy'da 34 dönüm bahçe bulunmaktadır.

Tarlalarin dönüm degeri, genel olarak tüm köy ve mahallelerde 50 Kuruş olarak alınmıştır. Yalnızca Eyrek Nahiyesi'ne bağlı Karkin, Koytutul ve Mekril köylerinde tarla dönüm degeri 40 Kuruş'tur.

Baglarin dönüm degeri, büyük oranlarda farklılıklar göstermektedir. Dönüm degeri 300 Kuruş olan baglar oldugu gibi, 2.700 Kuruş olan baglar da mevcuttur. Ancak genele bakıldığında bu bölgede baglarin oldukça degerli olduklari göze çarpar. Arastirma alanimize giren bölgede baglarin dönüm degeri ortalama olarak 800 Kuruş civarındadır.

Bahçelerin dönüm degerlerinde de farklılıklar bulunmaktadır. Baglarin oldugu gibi bahçelerin de degerlerinin yüksek oldugu görülmektedir. Bölgedeki bahçelerin ortalama degeri 518 Kuruş'tur.

B. Tarla Ürünleri Üretim Bilesimi

Çalışmamıza konu teskil eden defterlerde tarlalar, genel olarak mezru' ve hali (nadas) tarla olarak belirtilmiş ve ekili tarlalarda hangi ürünlerin ekili olduğu detaylı olarak belirtilmiştir.

Bölgede ekilen ürünlerin kile cinsinden tohumluk bilesimi Tablo 5'de gösterilmiştir. Ürün çeşitliliğinin çok olduğu dikkat çekmektedir. Kaldi ki bölgede, buğday, arpa, yulaf, soğan, nohut, mercimek, kendir, tütün, dari, karikli, burçak, fig, çavdar gibi bir çok ürünün bulunduğu görülmektedir. Tablo 5'de de görüleceği gibi, en yoğun olarak ekilen ürün 1.652 kile ile buğdaydır. Sunisa Nahiyesi merkezinde 141,5 kile, köyleri ile birlikte 995 kile ve Eyrek Nahiyesi'nde de 245,5 kilesi mahallelerinde olmak üzere toplam 657 kile tohumluk buğday bulunmaktadır. Sunisa ve Eyrek nahiyeleri birlikte alındığında toplam 1.652 kile tohumluk buğday olduğu saptanmıştır. Buğday ekiminin en fazla olduğu köyler Sunisa Nahiyesi'nde 275 kileyle Zuday, her ikisinde de 78,5 kile olmak üzere Destek ve Boraboy köyleridir. Eyrek Nahiyesi'nde de 95 kileyle Eksal ve 89 kileyle Çanlıyar köyleri buğday ekiminde ön plana çıkmaktadır.

Özellikle hayvanların temel besin maddesi olarak kullanılan arpa, Sunisa Nahiyesi'nde 614 kile, Eyrek Nahiyesi'nde 406 kile olmak üzere toplam 1.020 kileyle ikinci sırada yer almaktadır. Sunisa Nahiyesi'nde Zuday, buğday ekiminde olduğu gibi, arpa ekiminde de 190 kileyle ilk sıradadır. Destek 57,5 kile, Bayramalani (Seyhlü) 53,5 kile ve Boraboy 43 kileyle Zudayı takip etmektedir. Eyrek Nahiyesi'nde arpa ekiminde Çanlıyar 75 kile ve Eksal 66,5 kileyle öndedir.

Her iki nahiyenin toplami bazında alındığında buğday ve arpayı sirasiyla, 457 kileyle karikli, 285 kileyle çavdar, 136 kileyle dari, 123 kileyle yulaf, 113 kileyle fig, 95 kileyle burçak, 69 kileyle kendir, 61 kileyle soğan, 23 kileyle tütün, 14 kileyle nohut ve 3 kileyle mercimek izlemektedir.

Karikli ekiminin en fazla olduğu köyler sırasıyla; 50 kileyle Çanlıyar, 47,5 kileyle Zuday ve 35 kileyle Bayramalani (Seyhlü)' dir. Mahalle-i Kebir'de de 44 kile tohumluk karikli bulunmaktadır. Çavdar ekiminde de Zuday 48,5 kileyle ilk sırada yer alırken Çanlıyar 24 kile, Bayramalani (Seyhlü) 20 kileyle onu izlemektedir. Bayramalani (Seyhlü) dari ekiminde 22 kileyle ilk sırada yer almaktadır. Onu 9,5 kileyle Boraboy, 9 kileyle Eksal ve 8,5 kileyle Zuday takip etmektedir. Yulaf ekiminde Eksal (16 kile), Zuday (13 kile) ve Karkin (10 kile) köyleri ilk üç sıradadır. Fig, Çanlıyar Köyü'nde 16 kile; Destek ve Zuday köylerinde 11 kile ve Boraboy Köyü'nde de 10,5 kile ekilmektedir. Burçak ekiminde Zuday 14,5 kile ile ilk sıradadır. Sogan ekiminde her iki nahiyede toplam 61 kile tohumluk sogan bulunurken Sunisa Nahiyesi'ne bağlı Bayramalani (Seyhlü) köyünde 20,5 kile sogan ekimi yapılmaktadır. Sunisa Nahiyesi'nde nohut ekimine rastlanmazken Eyrek Nahiyesi'nde 14 kile nohut ekilmektedir. Mercimek ekimi, sadece Eyrek Nahiyesi'ne bağlı Eksal ve Gemleri köylerinde toplam 3 kile gibi az bir miktarda yapılmaktadır. Sunisa Nahiyesi'ne bağlı Bayramalani (Seyhlü) Köyü, soganda olduğu gibi kendirde de 23,5 kileyle ilk sırada bulunmaktadır. Tütün ekiminde Eyrek Nahiyesi'ne bağlı Mahalle-i Kebir 12,5 kileyle ilk sırada yer almaktadır. Bayramalani (Seyhlü) 4,5 kileyle ikinci sıradadır.

C. Isletme Tip ve Büyüklükleri

Çalışmamıza konu teşkil eden bölgede, Tablo 6'da da görüldüğü gibi toplam 1.040 isletme mevcuttur. Bu isletmeler, genelde küçük üretici köylü isletmeler olmakla birlikte Sunisa Nahiyesi'nde Tombak Bükü ve Çalkadir Bükü çiftlikleri bulunmaktadır. Sunisa Nahiyesi merkezinde 83, köylerinde 487; Eyrek Nahiyesi'ne bağlı iki mahallede 148, köylerinde de 322 isletme bulunmaktadır. Söz konusu isletmelerin sahip olduğu toprak miktarı ve isletme basına düşen kosum hayvani sayıları Tablo 6'da görülmektedir.

Sunisa Nahiyesi'nde isletme basına düşen ortalama toprak miktarı, 17,4 dönümdür. Geçimlik düzeyinde kabul edilen bir tarım işletmesinin sahip olduğu toprak miktarının 41 dönümün üzerinde olması gerektiği baz alınır, nahiye ortalamasının geçimlik düzeyin hayli altında olduğu görülür. Sunisa Nahiyesi'nin merkezinde isletme basına düşen toprak miktarı 19,5 dönümdür. Sadece Tolan Köyü, isletme basına 54 dönümle, geçimlik düzeyin üstünde topraga sahiptir. Bu köyde 4 işletmenin toplam 216 dönüm topragi bulunmaktadır. Isletme basına düşen toprak miktarı en fazla olan bes köy sırasıyla; 27,7 dönümle Karsavul, 22,9 dönümle Tekelöze, 21,9 dönümle Boraboy ve 20,6 dönümle Salamiz ve Zuday'dir ki, bu köylerdeki işletmeler de geçimlik düzeyin altında topraga sahiptir. Isletme basına en az topraga sahip olan köy ise, 1,5 dönümle Yemisan Bükü'dür. Bunun yanında Sunisa Nahiyesi'nde toprak mülkiyet ve tasarruf tarzı itibarıyla bir homojenlik göze çarpmaktadır; ekili toprakların tümü tasarruf sahipleri tarafından işletilmektedir.

Eyrek Nahiyesi'nde isletme basına düşen toprak miktarı, 23,1 dönüm olup bu miktar geçimlik düzeyin altında kalmaktadır. Eyrek Nahiyesi'nin mahallelerinde isletme basına ortalama 28,2 dönüm toprak düşmektedir. Köylerinde ise en fazla topraga sahip olan köy 43,8 dönümle Agcaalan'dır. Bu köyde 4 işletme 175 dönüm topraga sahiptir. Duvak Köyü'nde isletme basına düşen toprak miktarı 30,7 dönümdür. Bu köyde de 8 işletmenin 245,5 dönüm topragi bulunmaktadır. Bunları sırasıyla; 27,6 dönümle Çanlıyar, 26,2 dönümle Seyhlü, 25,5 dönümle Alaaddin köyleri izlemektedir. Sahip olunan toprak miktarı itibarıyla en düşük seviyede olan köy 13,2 dönümle Erzenos'dur.

Diğer bir önemli servet faktörü de kosum hayvanıdır. Kosum hayvanı sayısı, toprağın verimliliğini direkt olarak etkileyen bir faktördür. Sunisa Nahiyesi merkezinde, isletme basına düşen kosum hayvanı 0,9 çifttir.³⁴ Köylerde bu oranın

³⁴ Isletme basına düşen kosum hayvanı hesaplanırken bir çift kosum hayvanı esas alınmıştır.

en yüksek olduğu yerleşim birimi 2,7 çiftle Karsavul'dur. Bu köyde bulunan 9 işletme, toplam 48 bas kosum hayvanına sahiptir. Haddadi Köyü'nde işletme basına 2,3 çift kosum hayvani düşmektedir. Bu köyde de, 24 işletmenin toplam 110 bas kosum hayvani bulunmaktadır. Bu köylerin ardından 2,1 çiftle Seyidli, 2 çiftle Karabük, 1,8 çiftle Boraboy, 1,7 çiftle Melik Bükü ve Tekelöze köyleri gelmektedir. Sunisa Nahiyesi'nin genelinde işletme basına düşen kosum hayvani ortalaması 1,3 çifttir.

Eyrek Nahiyesi'ne bağlı olan Mahalle-i Kebir'de işletme basına 0,9 çift ve Mahalle-i Celile'de 1,1 çift kosum hayvani düşmektedir. Köylerde bu oranin en yüksek olduğu köy, işletme basına 3 çift kosum hayvani ile Agcaalan'dir. Bu köyde bulunan 4 işletme, 24 bas kosum hayvanına sahiptir. Bunu 1,7 çiftle Milal, Duvak ve Kizilçubuk köyleri takip etmektedir. Eyrek Nahiyesi'nin genelinde de kosum hayvani ortalaması 1 çifttir.

Bir hanenin işletme kabul edilebilmesi için gereken emek gücü, toprak ve bu toprağı sürebilecek kosum hayvani şartları göz önüne alındığında, yerleşim birimleri içinde bu faktörlerden herhangi birini karşılamayan haneler, çalışmamızda işletme kabul edilmemiştir. Örneğin Sunisa Nahiyesi'ne bağlı Haddadi Köyü'nde bulunan 63 haneden yalnızca 24'ünün toprağı bulunması nedeniyle bu haneler işletme olarak kabul edilmemiştir. İşletme basına düşen kosum hayvani, diğer büyükbaş hayvan ve küçükbaş hayvan oranları hesaplanırken de sadece bu işletmelerin sahip olduğu hayvanlar esas alınmıştır. Ayrıca Sunisa Nahiyesi'ne bağlı Tombak Bükü ve Çalkadır Bükü çiftliklerinde de hiçbir hanenin toprağı olmaması nedeniyle ilgili tablolarda, bu çiftliklerde bulunan hayvanlar gözardı edilmemiştir.

D. Hayvan Türleri ve Sayisi

Hayvan türleri, Tablo 7’de, büyükbas ve küçükbas hayvanlar olarak iki kategoride incelenmiştir. Büyükbas hayvanlar, toprağın sürülmesinde yararlanılan kosum hayvanları ile etinden ve sütünden yararlanmanın yanında tasimacılıkta da kullanılan diğer büyükbas hayvanlar olarak ikiye ayrılmaktadır. Tablo 7’de ayrıntılı tasnifi görüleceği üzere, bölgede bulunan kosum hayvani türleri, çift öküzü ve camus öküzüdür. Sunisa Nahiyesi’nde 1.764 bas ve Eyrek Nahiyesi’nde 999 bas olmak üzere toplam 2.763 bas kosum hayvani kaydedilmiştir. Diğer büyükbas hayvanlar ise, etinden, sütünden yararlanılan sagsmal camus, kisir camus, sagsmal inek, kisir inek, malak ve dana; tasimacilikta kullanılan katir, beygir, kisirak, tay ve merkepten olmaktadır. Bölgede yetistirilen küçükbas hayvanlar ise, koyun ve keçidir. Sunisa Nahiyesi’nde toplam 6.217 diğer büyükbas ve 17.325 küçükbas hayvan bulunmaktadır. Buna karşılık Eyrek Nahiyesi’nde diğer büyükbas hayvan adeti 3.111 ve küçükbas hayvan adeti 8.833’tür. Tablo 7’de de görülebileceği gibi, Sunisa Nahiyesi’nde hayvancılık, Eyrek Nahiyesi’ne göre daha yaygındır.

Erbaa Kazası’nda arıcılık faaliyetlerinin de yoğun olarak yapılmakta olduğu görülmektedir. Sunisa Nahiyesi’nde toplam 1.006 adet, Eyrek Nahiyesi’nde ise toplam 432 adet arı kovani mevcuttur.

Verimlilik, tarımın makineleşmemiş olduğu bir ekonomide, önemli bir sermaye stoku olan hayvan sayısı ile siki sikiya bağlantılıdır. Hem ekili toprakların gübre ihtiyacını karşılayarak verimliliğin artmasına hem de sürülecek toprağın miktarına etki etmesi nedeniyle hayvan sayısı ile verimlilik arasında doğru orantı olduğundan söz etmek mümkündür. Hayvanlar, bir yandan işletmenin çift işlerini yürüten hayvan gücünü sağlayarak işlenebilecek toprak miktarını belirlerken, diğer yandan gübreleri ile verimi direkt olarak etkilemektedirler. Bu nedenle, bir işletmenin sahip olduğu hayvan sayısı, işletmenin sermaye yoğunluğunun bir

göstergesi olarak kabul edilir.³⁵ Sunisa ve Eyrek nahiyelerinde yerleşim birimleri itibarıyla hayvan sayıları Tablo 8’de gösterilmiştir.

Sunisa Nahiyesi’nin merkezinde, kosum hayvanı sayısı 155, diğer büyükbaş hayvan sayısı 583’tür. Sunisa Nahiyesi’ne bağlı ve en fazla kosum hayvanının bulunduğu ilk bes köy sırasıyla; 265 baş ile Haddadi, 231 baş ile Zuday, 187 baş ile Bayramalani (Seyhlü), 134 baş ile Boraboy ve 114 baş ile Seyidli’dir. Kosum hayvanı en az olan ilk bes köy sırasıyla; Tolan (12 baş), Yemisan Bükü (14 baş), Andıran (15 baş), Dere (17 baş) ve Karabük (31 baş) ’tür. Ayrıca, Tombak Bükü Çiftliği’nde 27, Çalkadır Bükü Çiftliği’nde de 23 baş kosum hayvanı bulunmaktadır. Kosum hayvanı, toprağın işlenmesinde önemli bir yere sahip olması sebebiyle, işletmeler açısından önemli bir sermaye unsurudur.

Et, süt ve gübresinden faydalanılan ve aynı zamanda tasımıcılıkta kullanılan diğer büyükbaş hayvanlar da, tarım ekonomisinin önemli unsurlarıdır. İnceleme alanımız açısından değerlendirildiğinde, Sunisa Nahiyesi’nde diğer büyükbaş hayvanların yerleşim birimlerine göre dağılımı itibarıyla en fazla olduğu ilk bes köy sırasıyla; Haddadi (688 baş), Zuday (608 baş), Bayramalani (Seyhlü) (518 baş), Seyidli (408 baş) ve Türkmendami (Tavsanlı) (386 baş)’dir. Sunisa Nahiyesi’nin merkezinde 583 baş diğer büyükbaş hayvan bulunmaktadır. En az diğer büyükbaş hayvana sahip ilk bes köy ise; Tolan (45 baş), Dere (81 baş), Durucasu (112 baş), Kozluca (121 baş) ve Karsavul (137 baş)’dur.

Küçükbaş hayvan sayısı Sunisa Nahiyesi merkezinde 574’tür. Bunların 482 tanesi koyun ve 92 tanesi keçidir. Andıran Köyü ise 1.945 baş küçükbaş hayvana sahiptir. Bunu 1.644 başla Türkmendami Köyü izlemektedir. Zuday 1.341 baş, Balaklı 1.327 baş ve Seyidli 1.210 baş küçükbaş hayvana sahiptir.

Sunisa Nahiyesi’nde ari kovanı sayısı 1.006 adettir. Nahiye merkezinde 126 adet ari kovanı bulunmaktadır. En fazla ari kovanına 186 adetle Haddadi Köyü

³⁵ Tefik Güran, “19. Yüzyıl Ortasında Bir Kırsal Bölgede Ekonomik ve Sosyal Yapı: Filibe Sancagının Koyuntepe Nahiyesine Bağlı Dokuz Köy Üzerinde Yapılmış Bir Karsılastırma Çalışması”, **19.Yüzyıl Osmanlı Tarımı Üzerine Araştırmalar**, Eren Yayıncılık, İstanbul, 1998, 1.Baskı, s. 196.

sahiptir. Zuday'da 181, Boraboy'da 87, Durucasu'da 61 ve Seyidli'de 55 adet ari kovani mevcuttur. Andiran, Çalkadir Bükü Çiftligi ve Tolan'da ari kovani bulunmamaktadır.

Eyrek Nahiyesi'ne tabi iki mahalle olan Mahalle-i Kebir ve Mahalle-i Celile'de toplam kosum hayvani sayisi 277, diger büyükbas hayvan sayisi 1.004'tür. Köyler arasında kosum hayvani en fazla olan ilk bes köy Eksal (152 bas), Çanlıyar (128 bas), Karkin (55 bas), Alaaddin ve Koytul (53 bas)'dur. En az kosum hayvani olan köyler Erzenos (6 bas), Gemleri (12 bas), Kizilçubuk (20 bas), Agcaalan (24 bas) ve Seyhli (26 bas)'dür. Diger büyükbas hayvan siralamasında Eksal (411 bas), Çanlıyar (404 bas), Alaaddin (226 bas), Duvak (186 bas) ve Karkin (148 bas) köyleri ilk bes siradadır.

Küçükbas hayvan sayisi Eyrek Nahiyesi'ne tabi Mahalle-i Kebir'de 1.782 ve Mahalle-i Celile'de 440'tir. Köyler içinde Eksal 1.317 küçükbas hayvanla ilk siradadır. Koytul 1.051 bas, Karkin 664 bas, Alaaddin 656 bas, Seyhli 625 bas ve Mekril 550 bas küçükbas hayvana sahiptir. Erzenos köyünde küçükbas hayvan bulunmamaktadır. Gemleri'de 8, Milal'de ise 11 bas küçükbas hayvan mevcuttur.

Eyrek Nahiyesi'nde ari kovani sayisi 432'dir. Mahallelerde 52 adet ari kovani bulunmaktadır. Köyler arasında en fazla ari kovani 73 adetle Koytul'da bulunmaktadır. Eksal'da 59, Karkin'da 49, Çanlıyar'da 46 ve Agcaalan'da 26 adet ari kovani mevcuttur.

E. Hayvan Tür ve Kıymetleri

Tarimsal faaliyetlerin önemli bir kismini hayvancilik faaliyetleri meydana getirir. Diger taraftan hayvanlar bir ailenin servetidir yada servetin önemli bir kismini kapsar.³⁶ Sunisa ve Eyrek nahiyelerinde bulunan hayvan türleri ve sayilari Tablo 9'da gösterilmiştir. 1840 yilina ait servet sayimlarında hayvan türlerinin çok

³⁶ Coskun Çakir, **a.g.e.**, s. 53.

detayli olarak, yaslarina göre dahi tasnif edilmiş olduklari görülmektedir. Örneğin; kosum hayvanlarından çift öküzü bazı yerlerde kara sigir öküzü olarak, camus öküzü ise çift camusu olarak adlandırılmıştır. Benzer şekilde tasimacilikta kullanılan esb, beygir olarak da yazılmıştır. Kısarak, koyun ve keçiler defterlerde sagmal ve kısir olarak ayrı ayrı belirtilmiştir. Malak ve dana da yaslarina göre kaydedilmiştir.

Hayvanların kıymetleri incelendiğinde en değerli hayvanın ortalama 500 Kurus'la beygir olduğu görülmektedir. Değeri en düşük olan hayvanlar ise 15 Kurus'la koyun ve 13 Kurus'la keçidir. Bir bas çift öküzünün değeri 150 Kurus'tur. Bu hayvanların değerlerinde bir homojenlik görülmektedir. Koyun, keçi ve çift öküzü haricindeki hayvanların kıymetlerinde farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıkların nedeni, hayvanların yaşları, besili veya besisiz oluşu gibi faktörlerdir. Hayvanların kıymetlerindeki bu farklılıklara rağmen her hayvanın aşağı yukarı sabit olan yaygın bir değeri bulunmaktadır.

Camus öküzü 300-350 Kurus, sagmal camus 270-350 Kurus, kısir camus 250-300 Kurus, sagmal inek 100-110 Kurus, kısir inek 90-100 Kurus, malak 50-150 Kurus, dana 30-60 Kurus, tay 100-250 Kurus, kısarak 350-500 Kurus, merkep sipali veya sipasız oluşuna göre 90-110 Kurus, ari kovani da 15-20 Kurus arasında değişen değerlerdedir (Bkz. Tablo 9).

F. Tarım İşletmelerinde Hayvan Varlığı

Tarım işletmelerinin verimliliğini arttıran en önemli unsur, kosum hayvanı sayısı ve hayvan dağılımıdır. Gerçekten de toprağın işlenmesinde kullanılan çift öküzü ve camus öküzü önemli bir yere sahiptir. Yani işletme başına ve dönüm başına düşen kosum hayvanı sayısı ne kadar fazla ise o işletmenin verimliliği o derece yüksek olmaktadır.

Tarım işletmelerindeki hayvan dağılımı Tablo 10'da görülmektedir. Sunisa ve Eyrek nahiyelerindeki nahiye merkezi, mahalle, köy ve çiftliklerin tamamı dikkate alındığında işletme basına kosum hayvani ortalaması 1,18 çift; dönüm basına kosum hayvani ortalaması 0,06 çifttir. İşletme basına diğer büyükbaş hayvan ortalaması 7,74 ve işletme basına küçükbaş hayvan ortalaması da 21,38'dir.

Sunisa Nahiyesi'nin merkezinde işletme basına ve dönüm basına kosum hayvani ortalaması köylere göre daha düşüktür. Nahiye merkezinde işletme basına düşen kosum hayvani ortalaması 0,93 çift, dönüm basına kosum hayvani ortalaması da 0,05 çifttir. Köyler arasında işletme basına kosum hayvani ortalaması en yüksek olanı, 2,67 çiftle Karsavul'dur. Daha sonra sırasıyla Haddadi (2,29 çift), Seyidli (2,11 çift), Karabük (2 çift) ve Boraboy (1,76 çift) köyleri gelmektedir.³⁷ Dönüm basına kosum hayvani ortalaması en yüksek olan köy 0,85 çiftle Türkmendami (Tavsanlı)'dir. Bu köydeki 11 işletmenin 20 dönüm toprağı ve 34 bas kosum hayvani bulunmaktadır. Dönüm basına en az kosum hayvanına sahip köy ise, 0,04 çiftle Zuday'dir. Nahiye merkezinde işletme basına diğer büyükbaş hayvan ortalaması 7,02 ve küçükbaş hayvan ortalaması 6,92'dir. Bu bakımdan köylerle merkez karşılaştırıldığında, merkezin oldukça düşük olduğu görülür. Örneğin Karabük Köyü'nde sadece 1 işletme bulunmaktadır. Ve bu nedenle işletme basına diğer büyükbaş hayvan ortalaması (49 bas) ve küçükbaş hayvan ortalaması (135 bas) oldukça yüksektir.

Eyrek Nahiyesi'ne tabi Mahalle-i Kebir ve Mahalle-i Celile'de, işletme basına ve dönüm basına kosum hayvani ortalamasında köylere nispetle büyük bir farklılık bulunmamaktadır. Mahalle-i Kebir'de işletme basına ve dönüm basına kosum hayvani ortalaması sırasıyla 0,88 ve 0,03 çifttir. Mahalle-i Celile'de de bu oranlar 1,09 ve 0,05'dir. İşletme basına kosum hayvani ortalaması en yüksek olan köy 3 çift ile Agcaalan'dır. Milal ve Kizilçubuk köyleri ise 0,10 çift ile dönüm basına hayvan ortalaması en yüksek olan köylere sahiptir. İşletme basına diğer büyükbaş hayvan

³⁷ Hesaplamalarda, topraksiz hanelerin sahip olduğu hayvanlar hariç tutulmuştur.

ortalamasında Duvak köyü 23,25 ile ilk siradadır. Kızılçubuk 13,83 ve Agcaalan 12,50 diğer büyükbaş hayvan ortalamalarına sahiptir. Isletme basına küçükbaş hayvan ortalamasında Mahalle-i Kebir ve Mahalle-i Celile'ye oranla birçok köyün ortalamaları oldukça yüksektir. Söz konusu mahallelerde bu ortalamalar 16,65 ve 10,73'tür. Isletme basına küçükbaş hayvan ortalamasının en fazla olduğu köy 68,33 ile Kızılçubuk'tur. Bu köyü 58,39 ile Koytul, 50,75 ile Agcaalan ve 34,88 ile Duvak köyleri izlemektedir. Isletme basına küçükbaş hayvan ortalaması en düşük olan köy 0,85 ile Milal'dir. Erzenos Köyü'nde ise küçükbaş hayvan bulunmamaktadır. Tablo 10'daki tüm bu değerlerden Erbaa Kazası'nda hayvancılık faaliyetlerinin yoğun olarak yapıldığı, özellikle küçükbaş hayvancılığının ön plana çıktığı görülmektedir.

IV. ZIRAI VERGILEME

Sanayi öncesi ekonomilerde, devletin baslica gelir kaynagi vergilerdir. Bu tip ekonomilerde, vergilerin temel kaynagini tarimsal faaliyetler olusturmaktadır. Tarimsal üreticilerin ödemekle yükümlü olduğu vergileri ödedikten sonra harcanabilir gelir miktarini belirleyen temel unsur bu vergilerden olusmaktadır. Bunun yaninda vergiler, yatırım yapma gücünü de belirlemektedir. Ayrıca, verginin piyasa ekonomisinin gelismedigi ekonomilerde gördüğü en önemli islevlerinden biri de, zirai fazlanin tarim dışındaki sektörlere aktarilmasinin temel araci olmasidir.³⁸

Çalışmamiza esas teskil eden H. 1256/ M.1840 tarihli temettüat defterlerinde uygulanan vergileme usülleri, Tanzimat Dönemi ile getirilen yeni vergi sistemi dahilinde oldugundan, asagida, bu dönemdeki vergi çeşitlerine değinilecektir.

A. Vergi Çesitleri

1. Vergi-yi Mahsusa

Tanzimat Dönemi'nde vergileme usüllerinde yapılan degisikliklerin en önemli sonuçlarından biri de daha önceden "Tekalif-i Örfiye" adi altında, yillardan beri alınan çok sayıda "örfi vergiler" in birlestirilerek, bunlarin yerine "an cemaatin vergi" nin alınmaya baslanması olmustur. Bu verginin diger bir özelligi de, matrahinin köy olmasidir.³⁹

An cemaatin verginin hesaplanmasinda izlenen yöntem su sekilde gerçekleşmiştir; Anadolu ve Rumeli'de bulunan her bir kazanin bir senede ödedigi çeşitli vergilerin tutari hesaplanmış, daha sonra bu vergi tutarından belli bir miktar

³⁸ Tefik Güran, a.g.e., s. 199.

³⁹ A.e.

indirime gidildikten sonra, tek bir vergi olarak ilgili kaza ahalisinden “lazim gelenler” vasitasiyla tahsil edilmistir. Her köy veya mahallenin muhtar, imam ya da papazlari bu vergiyi tahsil ederler, daha sonra kaza merkezine tahsil ettikleri bu vergiyi ve kaydini tuttuklari defterleri götürürler ve bu tutarlar vergilerinden düşölmek suretiyle kaza defterlerine kaydedilirdi.⁴⁰ Vergi-yi mahsusa, üretime bagli kalmaksizin, maktu olarak alinan bir vergi olmasi sebebi ile, gelir dagilimini önemli ölçüde ve olumsuz yönde etkileyen bir vergi olarak da göze çarpmaktadır. Ancak bu vergi, yukarida da ifade edildiği gibi, merkez tarafından her yerlesim birimi için belirlendikten sonra yerlesim biriminin muhtar, imam veya papazi tarafından toplandığı için, haneler arasinda dagitilirken yinede hakkaniyete önem verildiği görölmektedir. Zira fakir, sakat, yasli vs. hane reislerinden alinan vergi-yi mahsusanin nispeten düşük oldugu dikkat çekmektedir. Yani hanelerin gelir durumlari göz önünde tutulmaya çalışilmistir.

2. Cizye

Cizye, Islam devletlerinde zimmi statüsündeki (kendileriyle bir çeşit vatandaşlık sözleşmesi yapilmis) Müslüman olmayan azinliklerin faal erkek nüfusundan alinan bir vergi olup Osmanli Devleti'nin en önemli gelir kaynaklarindan birini teskil etmektedir.⁴¹ Bu vergi, mükelleflerin gelir durumuna göre, ala (60 Kurus), evsat, (30 Kurus) ve edna (15 Kurus) olarak üç grupta tahsil edilirdi. Cizye de vergi-yi mahsusa gibi maktu olarak alinan bir vergi özelligi tasimaktadır.

⁴⁰ Coskun Çakir, **a.g.e.**, s. 59.

⁴¹ Ahmet Tabakoglu, **Gerileme Dönemine Girerken Osmanli Maliyesi**, Istanbul, Dergah Yayinlari, Kasim 1985, s. 136.

3. Asar ve Rüsumat

Bu gruptaki vergiler, diger iki vergi çesidinden farkli olarak, dogrudan dogruya üretim üzerinden, belli bir oranda tahsil edilmektedir. Yalnız bu vergilerde tahsil iki şekilde gerçekleşir. Bunlardan ilki; aynı olarak tahsil edilen vergiler, ikincisi nakdi olarak tahsil edilen vergilerdir. Ziraî ürünlerin her çesidinden, nakledilmeye ve saklanıp bekletilmeye elverişli toprak mahsullerinden onda bir ile beste bir oranında ösür aynı olarak alınmaktadır. Bağ, bahçe ve bostan ürünlerinden, küçükbaş hayvanlardan, arı kovanlarından, degirmen ve benzer kalemlerden tahsil edilen vergiler ise nakdi olarak alınmaktadır. Nakdi vergiler, üretime bağlı olmaksızın, önceden tespit edilen bedel üzerinden maktu olarak alınmaktadır.

B. Verginin Gelir İçindeki Payı

Üzerinde çalıştığımız Erbaa Kazası Sunisa ve Eyrek nahiyelerine ait defterlerde vergi-yi mahsusanın gelire oranı, Tablo 11’de görülmektedir. Bu tabloya göre, Sunisa Nahiyesi’nde verginin gelire oranı %10 ile %20 arasında değişmektedir. Sunisa Nahiyesi’nin merkezinde, verginin gelir içindeki payının %13,3 olduğu görülmektedir. Toplam gelire göre en fazla vergiyi %20,9 ile Destek Köyü ödemektedir. Bu köyün yıllık toplam geliri 41.790 Kurus’ken, ödediği yıllık vergi 8.728 Kurus’tur. Sunisa Nahiyesi’nde en fazla vergi ödeyen diğer dört köy ise sırasıyla; %19,1 ile Melik Bükü, %19 ile Kozluca, %18,6 ile Salamiz ve %17,9 ile Tolan’dır. En az vergi ödeyen köy ise %10,1 ile Türkmendami (Tavsanlı)’dır. Bu köyün toplam geliri 30.430 Kurus, ödediği yıllık vergi 3.065 Kurus’tur. Sunisa Nahiyesi’ne ait Tombak Bükü ve Çalkadır Bükü çiftliklerinde ise

verginin gelire oranı sirasiyla, %16,1 ve %16,3'tür. Sunisa Nahiyesi genelinde verginin gelir içindeki oranı, ortalama olarak %14'tür.

Tablo 11'deki veriler ışığında, Erbaa Kazası'nın Eyrek Nahiyesi'nde, gelirin %9 ile %19 arasında değişen oranlarda vergi olarak ödendiği görülmektedir. Eyrek Nahiyesi'nde verginin gelir içindeki payının en düşük olduğu yerleşim birimleri Mahalle-i Kebir ve Mahalle-i Celile'dir. Nahiye'nin en büyük yerleşim birimi olan Mahalle-i Kebir'de verginin gelire oranı %9'dur. Bu oran Nahiye'deki en düşük orandır. Mahalle-i Kebir'de yıllık toplam gelir 214.275 Kurus, ödenen vergi ise 19.192 Kurus'tur. Mahalle-i Celile'de verginin gelire oranı %10,7'dir. Bu mahallenin yıllık geliri 109.845 Kurus, ödediği toplam vergi 7.080 Kurus'tur.

Eyrek Nahiyesi'ne tabi köylerde, verginin gelire oranı en fazla olduğu köy, %18,8 ile Gemleri Köyü'dür. 7 haneden oluşan bu köy, 5.650 Kurus'luk yıllık gelirinin, 1.060 Kurus'unu vergi olarak ödemektedir. Ödediği verginin, gelire oranının en yüksek olduğu diğer beş köy ise sirasiyla; %16,5 ile Erzenos, %15,5 ile Karkin, %15,4 ile Aydinsofu ve %14,7 ile Milal ve Duvak'tir. Eyrek Nahiyesi genelinde ortalama vergi oranı %11,9 olarak hesaplanmıştır.

Sunisa ve Eyrek nahiyelerinin toplamına bakıldığında, ortalama vergi oranının %13 olduğu görülmektedir. Tablo 11'deki veriler incelendiğinde, her iki nahiyede de, köylerden, nahiye merkezi ve mahallelere oranla daha fazla vergi alındığı görülmektedir. Bunun temel nedeni olarak, merkez ve mahallelerde tarımsal faaliyetlerin, köylere nispetle daha az yapıyor olması gösterilebilir. Aynı şekilde, köyler arasında da topragi daha fazla, çiftçilik faaliyetlerinin yoğun olarak yapıldığı köylerden, topragi az olan köylere oranla daha yüksek oranlarda vergi tahsil edildiği görülmektedir.

V. SOSYAL VE EKONOMİK YAPI

Tüm sanayi öncesi toplumlarda olduğu gibi, çalışmamıza konu teşkil eden bu bölgede de, tarımsal faaliyetlerin sosyal ve ekonomik yapıyı şekillendirdiğini görmekteyiz. Ele aldığımız bölge, sanayi öncesi toplumlarda varolan küçük köylü aile emegine ve çift-öküz gücüne dayalı tarım işletme biçimini yansıtmaktadır.⁴²

Kırsal bir bölgede, sosyal yapının en önemli göstergesi, toprak dağılımıdır. Geçimlik gelir ekonomisine dayanan sanayi öncesi toplumlarda, küçük köylü tipi tarım işletmelerinin varlıklarını idame ettirebilmeleri, sahip oldukları toprak miktarına bağlıdır. Bunun da ötesinde, kasaba ve şehirlerde yaşayan zengin sınıflar için toprak, servet birikiminin bir aracı olarak önem kazanır.⁴³ Toprak potansiyel bir gelir ve servet kaynağını ifade etse de topraktan elde edilebilecek gelirin miktarını, emek, kosum hayvanı, büyükbaş ve küçükbaş hayvan sayıları belirlemektedir. Toprakların işletilebilmesi için ihtiyaç duyulan insan-emek faktörünün karşılanabilmesi ile bağlantılı olarak, bu toplumlarda aileler, geleneksel büyük aileler şeklinde oluşmaktadır. Böylelikle haneler, ücretli tarım işçilerinden oluşacak ek bir maliyet yükünden kurtulmuş oluyorlardı. İnsan-emek faktörünün yani sıra hayvan gücüne sahip olunması da toprakların işletilmesinde önemli bir rol oynar. Örneğin, kosum hayvanları toprağın sürülmesinde, yük hayvanları mahsullerin taşınmasında, küçükbaş hayvanlar ise toprakların verimliliği için gerekli olan gübre ihtiyacının giderilmesinde önemli bir yere sahiptir.

Dönemin genel ekonomik yapısı göz önünde bulundurulduğunda, aslında sanayi olarak belirtilmesi düşünülebilecek esnaf faaliyetlerinin ticaretten iktisadi anlamda belirgin olarak farklılık göstermemesi,⁴⁴ iki faaliyetin eldeki veriler çerçevesinde birarada değerlendirilmesini gerektirmiştir. Genel olarak bakıldığında,

⁴² Halil İnalcık, **Osmanlı İmparatorluğu: Toplum ve Ekonomi**, 2. Bs. İstanbul, Eren Yayıncılık, 1996, s. IX.

⁴³ Tefik Güran, **a.g.e.**, s. 201.

⁴⁴ **A.e.**, s. 185.

Sunisa ve Eyrek nahiyelerinde, ticarî ve sinaî faaliyetlerin oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Öyle ki, bu türden ticarî ve sinaî faaliyetlere, sadece Eyrek Nahiyesi'ne bağlı olan Mahalle-i Kebir ve Mahalle-i Celile'de rastlanmıştır. Özellikle Mahalle-i Kebir'de han, hamam, dükkan ve kahvehane gibi işletmeler, burada yapılan ticarî ve sinaî faaliyetlerin bir göstergesidir. Buradan da anlaşılabacağı üzere, köy ve çiftliklerde tarım dışı uğraşlar gelişmemiştir. Yalnız mahallelerde bu tür eğilimlerin olması, bölgede genel itibarıyla tarımsal faaliyetlerin yoğunluk kazandığını ve hanelerin ek bir gelir kaynağına ihtiyaç duymadığını göstermektedir. Bu bağlamda bir değerlendirme yaptığımız zaman, sosyal ve ekonomik farklılaşmada belirleyici olan faktörler, tarımsal işletmeler ve bu işletmeler için gerekli olan kısımlar hayvanları, diğer büyükbaş ve küçükbaş hayvanların sayıları olmaktadır.

A. Toprak Dağılımı

Çalışmamıza konu teşkil eden bölgedeki toprak dağılımının ayrıntılı verileri Tablo 12 ve Tablo 13'te görülmektedir. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi toprak, kırsal ekonomilerde serveti oluşturan en önemli unsurdur. Örnek alanımıza giren 1.259 hane üzerinde yapılan çalışmada, bu hanelerin sahip oldukları toprak miktarları, dilimler itibarıyla incelenerek toprak dağılımının nasıl olduğu saptanmıştır. Buna göre, Sunisa ve Eyrek nahiyelerinde 220 hanenin, yani toplam hanelerin %17,4'ünün topraksiz olduğu görülmektedir. Her iki nahije göz önünde bulundurulduğunda hane başına düşen ortalama toprak miktarı 16,5 dönümdür. Bu oranın düşük çıkmasının en önemli sebebi, topraksiz hanelerin fazla olmasıdır (Bkz. Tablo 12 ve Tablo 13). Sunisa Nahiyesi'nde bulunan Tombak Bükü ve Çalkadır Bükü çiftliklerinde tüm haneler topraksizdir. Karabük'te topraksiz hane oranı %90,9, Yemişan Bükü'nde %88,2, Seyidli'de %80,4'tür. Ayrıca Dere (%62,5), Türkmendami (%54,2), Ardırın (%46,7) ve Melik Bükü (%46,2) köylerinde de

topraksiz hanelerin oranı oldukça yüksektir. Bu köylerde hayvancılık faaliyetlerinin daha yoğun olması dikkat çekici bir husustur. Sunisa Nahiyesi'nin merkezinde topraksiz hane oranı yalnızca %5,7'dir (88 haneden 5'i topraksizdir). Nahiye merkezindeki topraklar 1-25 ve 25-50 dönüm aralıklarında yoğunlaşmıştır. 1-25 diliminde bulunan 64 hanenin toplam 673 dönüm toprağı vardır. Yani hanelerin %72,7'si ve toplam toprak miktarının %41,5'i bu dilimdedir. 25-50 dönüm aralığındaki 14 hane 545 dönüm toprağı sahiptir. Sunisa Nahiyesi genelinde hanelerin %24,6'si, toplam 754 hanenin 185'i topraksizdir. Sunisa Nahiyesi'nde topraksiz hanesi olmayan tek köy Tekelöze'dir. Bu köyde de hanelerin % 76,5'i 1-25 dönüm arasında toprağı sahiptir. Toplam toprağının %42,3'ü bu dilimdedir. Sunisa Nahiyesi'nde en fazla toprağı sahip olan yerleşim birimi 2.743 dönümlü Zuday'dır. Bu köyde toplam 137 haneden sadece 5'i topraksizdir. Sunisa'daki diğer yerleşim birimlerinde olduğu gibi Zuday'da da toprakların çoğu 1-25 dönüm aralığında bulunmaktadır. Bu dilim aralığında bulunan 102 hane, 1.262 dönüm toprağı sahiptir. Bu rakamlar, hanelerin %74,5'ine ve toplam toprak miktarının %46'sına tekabül etmektedir. Sunisa Nahiyesi'ndeki tüm yerleşim birimleri dikkate alındığında 1-25 dönüm arasında toprağı sahip olan hane sayısı 461, sahip oldukları toprak miktarı 5.038 dönümdür. Yani Sunisa'daki hanelerin % 61,1'i, toprakların da %50,8'i bu dilimde yer almaktadır. 25-50 dönüm arası toprağı sahip 84 (%11,1) hanenin toplam 2.939 (%29,6) dönüm toprağı bulunmaktadır. 126 dönüm üzerinde toprağı bulunan 2 (%0,3) hane de 259 (%2,6) dönüm toprağı sahiptir (Bkz. Tablo 12 ve Tablo 13).

Eyrek Nahiyesi'ne tabi Mahalle-i Kebir'de 120 haneden 13'ü topraksizdir. Mahalle-i Kebir'de toprağı bulunan 107 hanenin sahip olduğu toprak miktarı 3.306 dönümdür. Bu toprakların %37,1'lik yani 1.225 dönümlük kısmı, 126 dönüm ve üstü toprağı sahip olan 7 haneye aittir. 1-25 dönüm arasında toprağı bulunan 74 hanenin 829 dönüm, 25-50 dönümlük dilimde bulunan 17 hanenin 565 dönüm toprağı bulunmaktadır. Eyrek Nahiyesi'nde de Sunisa Nahiyesi'nde olduğu gibi, toprakların büyük bölümü 1-25 dönüm aralığında toplanmıştır. 1-25 dönüm

arasında bulunan 357 hane 4.473 dönüm toprağa sahiptir. Toplam hanelerin %70,7'si ve toplam toprak miktarının %41,1'i bu dilim aralığındadır.

Eyrek Nahiyesi'nde 10 hanenin 126 dönüm ve üstünde toplam 1.745 dönüm toprağı bulunmaktadır. Bu da toplam hanelerin %2'sine ve toprağın %16'sına tekabül etmektedir.

B. Servet Dağılımı

Çalışmamıza konu teşkil eden yerleşim birimlerinde bulunan hanelerin sahip oldukları servet dağılımını tespit edebilmek amacıyla servetler dilimler halinde tasnif edilmiştir. Toplam servetin dilimler itibarıyla dağılımı Tablo 14 ve Tablo 15'de gösterilmiştir. Sunisa Nahiyesi'nin merkezinde toplam 88 haneden 14 hanenin 6.000 Kurus'un üzerinde serveti bulunmaktadır. Nahiyeye merkezinde toplam servet tutarı olan 277.886 Kurus'un 122.797 Kurus'luk kısmına yani %44,2'sine bu haneler sahiptir. 0-1.000 Kurus servet diliminde 17 hane 11.301 Kurus, 1.001-2.000 Kurus diliminde 28 hane 42.610 Kurus, 2.001-3.000 Kurus diliminde 14 hane 35.240 Kurus, 3.001-4.000 Kurus diliminde 5 hane 17.620 Kurus, 4.001-5.000 Kurus diliminde 7 hane 31.018 Kurus, 5.001-6.000 Kurus diliminde 3 hane 17.300 Kurus servete sahiptir. Sunisa Nahiyesi'ndeki tüm yerleşim birimleri dikkate alındığında, 6.000 Kurus'un üzerinde serveti olan hanelerin, toplam servetin %34,9'una sahip olduğu görülmektedir. Toplam hane sayısının %12,5'i bu dilimdedir. 6.000 Kurus ve üzeri servete sahip 94 hanenin toplam 851.109 Kurus serveti bulunmaktadır. Servet dağılımında en fazla hane sayısı, ikinci dilim olan 1.001-2.000 Kurus aralığında yer almaktadır. Bu dilimde 178 hane bulunmakta ve sahip oldukları toplam servet 265.017 Kurus'tur. Toplam hanelerin %23,6'sinin yer aldığı bu dilimde bulunan haneler, toplam servetin %10,9'una sahiptir. 0-1.000 Kurus arası servet diliminde ise 121 hanenin 72.710 Kurus'luk serveti

bulunmaktadır. Diger bir ifadeyle toplam hanelerin %16'si ve toplam servetin sadece %3'ü bu dilimde yer almaktadır.

Eyrek Nahiyesi'nin merkezinde bulunan Mahalle-i Kebir ve Mahalle-i Celile'de, servetin en fazla yogunlastigi dilim 6.000 Kuruş ve üzeri servet dilimidir. Mahalle-i Kebir'de bulunan 120 haneden 27'si ve toplam servet tutari olan 567.431 Kuruş'un 358.651 Kuruş'u bu dilimdedir. Bu rakamlar toplam hane sayisinin %22,5'ine ve toplam servetin %63,2'sine tekabül etmektedir. Mahalle-i Celile'de de 6.000 Kuruş ve üzeri servete sahip hanelerin oranı %11,1 ve servetlerinin toplam servete oranı %43,1'dir. Her iki mahallede de servetin ikinci yogunlastigi dilim, 2.001-3.000 Kuruş araligidir. Mahalle-i Kebir'de, bu dilimde yer alan 22 hanenin 57.595 Kuruş ve Mahalle-i Celile'de de 13 hanenin 30.605 Kuruş serveti bulunmaktadır. Eyrek Nahiyesi'nde bulunan tüm yerlesim birimleri göz önüne alındiginda, toplam servetin %46,8 gibi büyük bir kisminin 6.000 Kuruş ve üzeri servet diliminde yer aldığı görülmektedir. Bu dilimde bulunan 70 (toplam hanelerin %13,9'u) hane, toplam 801.660 Kuruş servete sahiptir. Eyrek Nahiyesi'nin genelinde, mahallelerinde olduğu gibi, servetin ikinci yogunlastigi dilim, 2.001-3.000 Kuruş araligidir. 2.001-3.000 Kuruş servet araliginda bulunan 94 hanenin 231.024 Kuruş serveti mevcuttur. Bu rakamlar toplam hanelerin %18,6'sina ve toplam servetin %13,5'ine tekabül etmektedir. Serveti 1.000 Kuruş'un altinda olan hanelerin sayısı 118 ve toplam servetleri 64.585 Kuruş'tur. Toplam hanelerin %23,4'ü bu dilimde yer almaktadır. Ancak, bu haneler toplam servetin sadece %3,8'ine sahiptirler.

Sunisa ve Eyrek nahiyelerinin geneline bakildiginda, serveti 6.000 Kuruş ve üzerinde olan hanelerin toplam servetin %39,8'ine sahip olduğu görülmektedir. Diger servet dilimleri arasında çok büyük farklılıklar bulunmamaktadır. Yalnızca 0-1.000 Kuruş servet araliginda bulunan hanelerin sahip oldukları toplam servet tutari oldukça düşüktür. Bu dilimde yer alan 239 hane toplam servetin sadece %3,3'üne sahiptir.

C. Hane Basına Düsen Ortalama Servet

Erbaa Kazası'nın, Sunisa ve Eyrek nahiyelerine ait defterlerde servetin emlak, hayvan ve temettüattan olustugu görülmektedir. Emlak degerini olusturan varliklar tarlalar, bag ve bahçeler, degirmenler, han ve hamamlar, kahvehaneler, dükkanlardan ibarettir. Hayvan degerini her türlü büyükbas ve küçükbas hayvanlar ve arilar olusturmaktadır. Temettüat ise hanelerin bir yıl içinde elde ettikleri geliri ifade etmektedir. Çalışmamızda servet hesaplanırken, hanelerin sahip oldukları emlak ve hayvan degerleri esas alınmıştır.

Hane basına düşen ortalama gelir, ortalama emlak ve ortalama hayvan degerleri Tablo 16'da gösterilmiştir. Bu tabloda, hanelerin ortalama servetleri hesaplanırken yıllık gelirleri hariç tutulmuş; ortalama emlak ve ortalama hayvan degerlerinin toplamı alınmıştır.

Sunisa Nahiyesi'nin merkezinde hane basına düşen ortalama emlak degeri 1.734 Kurus , ortalama hayvan degeri 1.424 Kurus'tur. Buna göre ortalama servet degeri 3.158 Kurus olarak hesaplanmıştır. Nahiye merkezinde ortalama gelir degeri de 1.043 Kurus'tur.

Sunisa Nahiyesi'ne bağlı köylerde ortalama serveti en yüksek olan köy 6.213 Kurus ile Karsavul'dur. Bu köyü sirasiyla; 5.749 Kurus ile Andiran, 5.722 Kurus ile Tolan, 4.847 Kurus ile Türkmendami (Tavsanlı), 4.777 Kurus ile Balakli köyleri takip etmektedir. Karsavul ve Tolan köyleri hane sayısı en düşük olan köylerdendir. Ortalama serveti yüksek olan bu köylerin ortak bir özelliği de hayvan degerinin emlak degerine oranla yüksek olmasıdır. Karsavul'da emlak ortalaması 1.550 Kurus, hayvan ortalaması 4.633 Kurus; Andiran'da emlak ortalaması 127 Kurus, hayvan ortalaması 5.622 Kurus, Balakli'da emlak ortalaması 415 Kurus, hayvan ortalaması 4.362 Kurus, Türkmendami (Tavsanlı)'nda emlak ortalaması 550 Kurus, hayvan ortalaması 4.297 Kurus'tur (Bkz. Tablo 16).

Köyler arasında ortalama serveti en düşük olan köyler 2.001 Kurus ile Karlık, 2.277 Kurus ile Bayramalani (Seyhlü), 2.370 Kurus ile Seyidli, 2.503 Kurus ile Kozluca ve 2.536 Kurus ile Durucasu'dur. Bu köylerde de Durucasu hariç hayvan ortalamasının emlak ortalamasına oranla çok yüksek değerlerde olduğu görülmektedir. Sunisa Nahiyesi'nin merkezinde ve köylerinden Zuday, Tekelöze ve Boraboy'da emlak ortalaması hayvan ortalamasından daha yüksektir.

Eyrek Nahiyesi'ne tabi Mahalle-i Kebir'de ortalama servet değeri 4.729 Kurus ve Mahalle-i Celile'de 3.740 Kurus'tur. Mahalle-i Kebir'de ortalama emlak değeri 3.060 Kurus, ortalama hayvan değeri 1.669 Kurus'tur. Ortalama gelir değeri de 1.786 Kurus'tur. Mahalle-i Celile'de ortalama emlak değeri 2.441 Kurus, ortalama hayvan değeri 1.299 Kurus ve ortalama gelir değeri 1.475 Kurus'tur.

Ortalama servet değeri en yüksek olan köy 7.430 Kurus'la Agcaalan'dır. 4 haneden oluşan bu köy Eyrek Nahiyesi'nde hane sayısı en düşük olan köydür. Bu köyde de ortalama hayvan değerinin ortalama emlak değerinin çok üzerinde olduğu görülmektedir. Emlak ortalaması 2.363 Kurus'ken hayvan ortalaması 5.067 Kurus'tur. Diğer köylerden Kizilçubuk 4.457 Kurus, Alaaddin 3.872 Kurus ortalama servete sahiptir. Her iki köyde de hayvan ortalaması emlak ortalamasından yüksektir. Kizilçubuk'ta emlak ortalaması 817 Kurus, hayvan ortalaması 3.640 Kurus, Alaaddin'de emlak ortalaması 1.688 Kurus ve hayvan ortalaması 2.184 Kurus'tur.

Eyrek Nahiyesi'nde ortalama servet değeri düşük olan köyler; 1.438 Kurus ile Erzenos ve 1.921 Kurus ile Agcakeçi'dir. Erzenos köyünde ortalama emlak değeri 858 Kurus, ortalama hayvan değeri 580 Kurus'tur. Agcakeçi köyünde ise ortalama emlak değeri 697 Kurus'ken ortalama hayvan değeri 1.224 Kurus'tur.

D. Servetleri En Yüksek Olan İlk 20 Hanenin Dağılımı

Erbaa'nın Sunisa ve Eyrek nahiyelerinde mukim, toplam 1.259 hane içinde en yüksek miktarda servete sahip olan ilk 20 hanenin, Sunisa Nahiyesi'nde on hane ve Eyrek Nahiyesi'nde on hane olmak üzere, buldukları yerleşim birimleri, hane reislerinin adı, şöhreti ve sahip oldukları servet miktarları Tablo 17'de gösterilmiştir.

Sunisa Nahiyesi'nde serveti en yüksek olan ilk on hanenin tümü köylerde bulunmaktadır. Aşağıda bu ilk on hane içinde en fazla servet değeri olan ilk üç hanenin ayrıntili dökümü verilmektedir.

Karsavul Köyü'nde, Karsavuloglu Mustafa 23.699 Kurus'luk serveti ile Sunisa Nahiyesi'ndeki en yüksek servete sahip olan kişidir. Bu kişinin servetinin 18.949 Kurus'luk kısmı hayvanlardan, 4.750 Kurus'luk kısmı da emlaktan oluşmaktadır. Diğer bir ifadeyle sahip olduğu hayvanlar, servetinin %80'ine tekabül etmektedir. Hayvanları arasında 16 çift öküzü, 7 camus öküzü, 2 sağmal camus, 4 kısır camus, 14 inek, 4 malak, 5 dana, 5 beygir, 2 tay, 4 kısrak, 2 merkep, 152 koyun ve 228 keçi bulunmaktadır. Servetinin %20'sini oluşturan emlak ise 80 dönüm tarla ve 1 degirmenden ibarettir. Bu değerlerden, Karsavuloglu Mustafa'nın geçimini büyük oranda hayvancılıktan sağladığı görülmektedir.

Tablo 17
En Yüksek Servete Sahip Olan Hanelerin Servet Miktarı ve Yerleşim Birimleri İtibarıyla
Dağılımı, 1840

Yerleşim Birimi	Adı ve Söhreti	Servet (Kurus)
Sunisa Nahiyesi		
Köyler		
Zuday	Abdürrezzakoglu Hacı Ahmed	13.410
Zuday	Alioglu Ebu Bekir	11.750
Andiran	Doru Köseoglu Mehmed	20.331
Melik Bükü	Hüseyinoglu Abdi	15.940
Tekelöze	Kenanoglu Mehmed	23.213
Türkmendami (Tavsanlı)	Karye Muhtari Deli Alioglu Abdi	13.695
Karabük	Kocaoglu Veli	14.595
Seyhlü	Kör Osmanoglu Mehmed	14.513
Karsavul	Karsavuloglu Mehmed	17.008
Karsavul	Karsavuloglu Mustafa	23.699
Eyrek Nahiyesi		
Mahalleler		
Mahalle-i Kebir	Zabtiye Memuru Hanedan-i Kadim Hacizade Ahmed Aga	57.260
Mahalle-i Kebir	Hacizade Ahmed Aga'nin Üveyoglu Mehmed Emin Aga	19.600
Mahalle-i Kebir	Hanedan- i Kadim Ibrahim Efendi	21.170
Mahalle-i Kebir	Mahmud Çavusoglu Rençber Ömer	16.380
Mahalle-i Kebir	Hacizade Ahmed Aga'nin Üvey Validesi Katibe Hatun	21.250
Mahalle-i Celile	Bekir Agazade Mustafa Aga	41.505
Köyler		
Alaaddin	Cingözoglu Ömer	24.058
Seyhlü	Palazoglu Hüseyin Aga	18.686
Agcaalan	Danacioglu Mehmed	20.381
Eksal	Hiziroglu Osman	19.348

Kaynak: Ek Tablo 1

Sunisa Nahiyesi'nde ikinci en yüksek servete sahip kisi, Tekelöze Köyü'nden Kenanoglu Mehmed'tir. Bu kisinin 23.213 Kurus'luk serveti bulunmaktadır. Servetinin 12.500 Kurus'luk kısmı emlaktan, 10.713 Kurus'luk kısmı da hayvanlardan oluşmaktadır. Emlaki arasında 126 dönüm toprak, 1 değirmeni, 1 dönüm bağ, 3 dönüm bahçe bulunmaktadır. Hayvanları da 8 çift öküz, 6 camus öküz, 1 sağmal camus, 1 kısır camus, 5 inek, 1 malak, 2 beygir, 4 tay, 5 kısak, 3 merkep, 50 koyun, 91 keçi, 2 ari kovanından oluşmaktadır.

Üçüncü büyük servet, Andıran Köyü'nden Doru Köseoglu Mehmed'e aittir. Bu kisinin 20.331 Kurus'luk servetinin tamamı hayvanlardan oluşmaktadır. Hayvanları arasında 4 çift öküz, 7 inek, 1 dana, 1 beygir, 23 tay, 26 kısak, 114 koyun ve 127 keçi bulunmaktadır.

Eyrek Nahiyesi'nde serveti en yüksek olan ilk on hanenin bes tanesi Eyrek'in en büyük mahallesi olan Mahalle-i Kebir'de, bir tanesi Mahalle-i Celile'de ve diğer dört tanesi de köylerinde bulunmaktadır. Eyrek'de de Sunisa Nahiyesi'nde olduğu gibi, bu ilk on hane içinden serveti en yüksek ilk üç hanenin servetlerinin dökümü aşağıda verilmektedir (Bkz. Tablo 17).

Mahalle-i Kebir'de mukim Hanedan-i kadimden Zabtiye Memuru Hacizade Ahmed Aga 57.260 Kurus değerindeki serveti ile Sunisa ve Eyrek nahiyelerinin en varlıklı kisidir. Servetinin 33.300 Kurus'u emlak, 23.960 Kurus'u hayvandan oluşmaktadır. Hacizade Ahmed Aga'nın sahip olduğu emlaklar; 300 dönüm tarla, 2 dönüm bağ, 2 değirmen, 1 kahvehane ve 2 dükkandan ibarettir. Hayvan serveti de 8 camus öküz, 4 çift camusu, 12 kısır camus, 9 sağmal inek, 3 kısır inek, 25 dana, 10 tay, 5 beygir, 30 sağmal koyun, 270 kısır koyun ve 2 katırdan meydana gelmektedir.

Sunisa ve Eyrek nahiyelerinde bulunan hanelerin tümüne bakıldığında serveti en yüksek olan ikinci kisi 41.505 Kurus'luk serveti ile Mahalle-i Celile'de mukim Hanedan-i Kadim'den olan Bekir Agazade Mustafa Aga'dır. Servetinin 29.875 Kurus'luk kısmı emlaktan, 11.630 Kurus'luk kısmı hayvanlarından oluşmaktadır. Diğer bir ifadeyle emlak değeri, servetinin %72'sine, hayvan değeri ise %28'ine

tekabül etmektedir. Emlak degerini olusturan varliklar arasinda 186 dönüm tarla, 1 degirmen, 2 han, 10 dükkan ve 1 bag bulunmaktadır. Sahip oldugu bu emlaklar Bekir Agazade Mustafa Aga'nin bir gayrimenkul zengini oldugunu göstermektedir. Hayvanlari arasinda da 4 çift öküzü, 16 camus öküzü, 4 sagmal camus, 4 inek, 2 beygir, 1 merkep, 100 koyun ve 100 keçi bulunmaktadır.

Eyrek Nahiyesi'nde üçüncü en yüksek servete sahip kisi 24.058 Kurus'luk serveti ile Alaaddin Köyü'nden Cingözoglu Ömer'dir. Bu kisinin servetini olusturan kaynaklar arasinda emlak 8.500 Kurus'la %35'lik bir paya sahiptir. Servetinin %65'lik kısmi ise 15.558 Kurus degerindeki hayvanlarından olusmaktadır. Sahip oldugu emlaklar 120 dönüm tarla ve 1 dönüm bagdir. Hayvanlari arasinda da 2 çift öküzü, 6 camus öküzü, 6 sagmal camus, 7 kisir camus, 3 inek, 18 malak, 7 dana, 2 beygir, 4 tay, 4 kisrak, 311 koyun, 31 keçi ve 1 adet ari kovani bulunmaktadır.

E. Gelir Dagilimi

Çalismamiza konu teskil eden H. 1256/M. 1840 tarihli Sunisa ve Eyrek nahiyelerinin servet sayimini gösteren defterlerde, servet; emlak, hayvanat ve temettuat degerlerinden olusmaktadır. Ancak, bu çalismada, daha dogru ve ayrintili verilere ulasabilmek amaciyla, hanelerin servetleri hesaplanirken yillik gelirleri (temettüatları) ayri tutulmustur. Hanelerin yillik gelirleri, tarimsal faaliyetlerden elde edilen cari gelirin yaninda, muhtarlik, imamlik, çobanlik, ırgatlik ve benzeri diger hizmetlerden, vakif gelirlerinden ve sahip olduklari gayri menkullerin kira gelirlerinden olusmaktadır. Bununla birlikte Erbaa Kazasi'na tabi Sunisa ve Eyrek nahiyelerine ait ve çalismamizin temelini olusturan 1840 yilina ait servet sayimlerini kapsayan defterlerde, hane reislerinin meslekleri belirtilmemistir. Bu nedenle temettuat gelirlerinin kaynagina iliskin bilgilere ulasilamamis olmasi, çalismamiz açısından bir eksiklik teskil etmektedir. Tablo 18 ve Tablo 19'da görülecek veriler, elimizdeki kaynaklara dayanilarak, hanelerin bir yil içinde elde

ettiği ve kaynağı yukarıda bahsettiğimiz eksiklikten dolayı belirlenemeyen yıllık gelirlerine göre hesaplanmıştır.

Tablo 18 ve Tablo 19'da görüldüğü gibi, Sunisa ve Eyrek nahiyelerinde hanelerin büyük çoğunluğu 1.000 Kurus'un altında yıllık gelir elde etmektedir. Sunisa Nahiyesi'nde toplam hanelerin %64,3'ü 1.000 Kurus'un altında yıllık gelire sahiptir. Bu dilimde bulunan 485 hanenin toplam 320.170 Kurus yıllık geliri bulunmaktadır. Bu rakam Sunisa Nahiyesi'ndeki toplam gelirin %40'ına tekabül etmektedir. Gelirin yoğunlaştığı ikinci dilim ise 1.000-2.000 Kurus aralığıdır. Bu dilimde bulunan 207 hane, toplam 302.048 Kurus gelir elde etmektedir. Diğer bir ifadeyle, 1.000-2.000 Kurus gelir diliminde bulunan ve toplam hanelerin %27,5'ini kapsayan haneler, toplam gelirin %37,8'ini almaktadır. Sunisa Nahiyesi'nde 6.000 Kurus ve üzerinde yıllık geliri olan haneye rastlanmamıştır.

Eyrek Nahiyesi de gelir dağılımı açısından Sunisa Nahiyesi ile benzerlikler göstermektedir. Zira Eyrek Nahiyesi'nde de Sunisa'da olduğu gibi, gelir en fazla 0-1.000 Kurus aralığındaki dilimde yoğunlaşmıştır. Eyrek'deki hanelerin %53,5'ini oluşturan, 1.000 Kurus'un altında yıllık gelire sahip 270 hane, toplam gelirin %25,6'sini, diğer bir ifadeyle 178.020 Kurus'luk kısmını elde etmektedir. Sunisa'daki gibi Eyrek'te de gelirin yoğunlaştığı ikinci dilim 1.000-2.000 Kurus aralığıdır. Bu dilimde bulunan 149 hane toplam hanelerin %29,5'ini oluşturmaktadır. Bu hanelerin elde ettikleri yıllık gelir tutarı olan 227.425 Kurus, Eyrek'teki toplam gelirin %32,7'sini teşkil etmektedir. Eyrek'te yılda 6.000 Kurus'un üzerinde gelir elde eden 2 hanenin yıllık gelirleri toplamı 25.025 Kurus'tur.

SONUÇ

1840 yılında Erbaa Kazası'na bağlı Sunisa ve Eyrek nahiyelerine tabi iki mahalle, otuz bes köy, iki çiftlik ve nahiye merkezi üzerinde yapılan bu çalışma ile 19. yüzyıl ortalarında bir Anadolu kasabasının sosyo-ekonomik yapı özellikleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Yapılan çalışma, mevcut yerleşim birimlerinde ortaya çıkan ekonomik ve sosyal özellikler hakkında fikir vermektedir.

Incelediğimiz kırk yerleşim birimi, coğrafi, demografik, ekonomik ve sosyal yapıları itibarıyla farklı özellikler göstermektedirler. Bu farklılaşma, yerleşim birimlerinin büyüklükleri ile doğru orantılı bir seyir izlemektedir. Bu, aynı zamanda, gerek servet dağılımında, gerekse gelir dağılımında gözüken bir durumdur.

Incelediğimiz yerleşim birimleri ile ilgili 1840 yılı kayıtlarında, hanelerin servetleri ve bir yıllık gelirleri verilmiş olmakla birlikte, gelirin kaynağı ve hane reisinin mesleği hakkında herhangi bir kayıt bulunmaması, gelirin kaynağını ve servetin meslek grupları itibarıyla dağılımını belirlememizi engellemiştir.

Köylerin sahip olduğu coğrafi konum, üretim faaliyetleri ile ilgili sonuçlar ortaya koymaktadır. Ova içinde veya hemen yakınında olan köylerde bitkisel üretim, bağ ve bahçecilik yapıyorken dağlık ve yüksek köylerde hayvancılık, daha çok da küçükbaş hayvancılık yapılmaktadır. Nitekim inceleme alanımıza giren bölgedeki yerleşim birimlerinin önemli bir kısmı dağlık kesimde yer aldığından, hayvan yetiştiriciliği önemli bir faaliyet olarak göze çarpmaktadır.

Incelediğimiz bölgedeki temel ekonomik faaliyet tarımdır. Tarım içinde hububat üretimi ve hayvancılık temel unsurlardır. Hububat üretiminde buğday ve arpa temel ürünler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunların yanında yulaf, soğan, nohut, mercimek, dari, karikli, burçak, fig, çavdar, kendir ve tütün üretimi de yapılmaktadır. Ayrıca Sunisa ve Eyrek nahiyelerinde hayvan yetiştiriciliğinin yoğun bir şekilde yapıldığı ve hayvan stokunun oldukça geniş olduğu göze çarpan bir

diğer husustur. Yetistirilen hayvanlar arasında sayı itibarıyla küçükbaş hayvan miktarı, büyükbaş hayvan miktarından fazla olmakla birlikte, büyükbaş hayvan yetistiriciliğinin de yoğun bir şekilde yapıldığı görülmektedir. Bölgede büyükbaş hayvan olarak; camus, inek, malak, dana, küçükbaş hayvan olarak; koyun ve keçi yetistirilmektedir. Ayrıca katır, beygir, tay, kısırak ve merkep diğer büyükbaş hayvanlardır. Aynı zamanda kayda değer nispete arıcılık faaliyetleri ile uğrasan haneler de mevcuttur.

Elimizdeki veriler incelendiğinde, yerleşim birimleri itibarıyla servet dağılımının adil olduğunu söylemek mümkün değildir. Zira bölge genelinde 6.000 Kurus ve üzeri servete sahip olan haneler, toplam hanelerin %13'ünü oluştururken toplam servetin %39,8'ine sahiptir.

Bölgede, vergi yükü %13 dolaylarındadır. Bu oran, kırsal bir bölgede yaşayan haneler için, kendilerine önemli miktarda harcanabilir gelir bırakan düşük bir vergileme seviyesi olarak değerlendirilebilir.

Bölge genelinde, hanelerin önemli bir bölümünü topraksız ya da az topraklı haneler oluşturmaktadır. Nitekim topraksız ve 1-25 dönüm toprağı olan hanelerin toplam haneler içindeki oranı %82,4'tür. Aynı zamanda bölgenin sahip olduğu toplam toprak miktarının haneler itibarıyla dağılımı eşitlikten uzaktır. Dönemin özellikleri göz önünde bulundurulduğunda toprak, en önemli servettir. Toprak dağılımındaki bu eşitsizliğe paralel olarak gelir ve buna bağlı olarak servet dağılımında da eşitsizlik olduğu söylenebilir.

BIBLIYOGRFYA

I. Basbakanlik Osmanli Arsivi Kaynaklari

Maliye Nezareti Varidat, nr. 13410, 13413.

II. Diger Kaynaklar

1325 Tarihli Sivas Vilayeti Salnamesi.

Barkan, Ömer Lütfi: (1955), **Tarihi Demografi Arastirmalari ve Osmanli Tarihi**, Türkiyat Mecmuasi, nr. X, Istanbul.

Barkan, Ömer Lütfi: (2000), “Türkiye’de Imparatorluk Devirlerinin Büyük Nüfus ve Arazi Tahrirleri ve Hakana Mahsus Istatistik Deferleri (I)”, **Osmanli Devleti’nin Sosyal ve Ekonomik Tarihi Tetkikler-Makaleler Cilt 1**, Yayina Hazirlayan: Hüseyin Özdeger, Istanbul, Dilek Ofset Matbaacilik, s.175-193.

Çakir, Coskun: (Aralik 2001), **19. Yüzyilda Bir Anadolu Sehri: Niksar, (Ekonomik ve Sosyal Yapi)**, Istanbul, Alfa Yayinlari.

Güran, Tefik: (1998), “19. Yüzyil Ortasinda Bir Kirsal Bölgede Ekonomik ve Sosyal Yapi: Filibe Sancaginin Koyuntepe Nahiyesine Bagli Dokuz Köy Üzerinde Yapilmis Bir Karsilastirma Çalismasi”, **19.Yüzyil Osmanli Tarimi Üzerine Arastirmalar**, Istanbul, Eren Yayincilik, s. 180-228.

Inalcik, Halil: (1996), **Osmanli Imparatorlugu: Toplum ve Ekonomi**, 2. bs., Istanbul, Eren Yayincilik.

Kapusuz, Ahmet: (1994), **Tokat İlçelerimiz ve Bölgesimiz**, Ankara, Ayka Yayıncılık.

Karpat, Kemal H.: (1985), **Ottoman Population, 1830-1914, Demographic and Social Characteristics**, Madison, The University Of Wisconsin Press.

Köprülü, Fuat : (Mart 2002), **Bizans Müesseselerinin Osmanli Müesseselerine Tesiri**, Istanbul, Kaynak Yayinlari.

Oral, Bedrettin–Sümer, Ziya: (1968), **Erbaa (Erek)**, y.y.

Pamuk, Sevket: (1997), **100 Soruda Osmanli–Türkiye İktisadi Tarihi 1500–1914**, 4. bs., Istanbul, Gerçek Yayınevi.

Saatçigil, Enver: (1947), **Dünkü Bugünkü Erbaa**, Istanbul, Cumhuriyet Matbaasi.

Cumhuriyetimizin 75.Yilinda Tokat İl Yilligi: (1998), Haz.: T.C. Tokat Valiligi, Tokat.

Tabakoglu, Ahmet: (Nisan 2000), **Türk İktisat Tarihi**, 5. bs., Istanbul, Dergah Yayinlari.

Tabakoglu, Ahmet: (Kasim 1985), **Gerileme Dönemine Girerken Osmanli Maliyesi**, Istanbul, Dergah Yayinlari.

Tokat 1973 İl Yilligi: (1973), Ankara, Dogus Matbaacilik ve Tic.ltd.Sti. Matbaasi.

“Tokat Maddesi”, **Yurt Ansiklopedisi**: (1982–1983–1984), 10. cilt, Anadolu Yayincilik A.S., s.7065–7125.

Tuglaci, Pars: (1985), **Osmanli Sehirleri**, Istanbul, Milliyet Tesisleri.

Tablo 3

Sunisa ve Eyrek Nahiyelerinin Hane Sayisi, 1840

Sunisa Nahiyesi		Eyrek Nahiyesi	
Yerlesim Birimi	Hane Sayisi	Yerlesim Birimi	Hane Sayisi
		Mahalleler	
Nahiye Merkezi	88	Mahalle-i Kebir	120
Köyler		Mahalle-i Celile	45
Kozluca	16	Mahalleler Toplam	165
Destek	36	Köyler	
Salamiz	20	Alaaddin	24
Zuday	137	Seyhlü	18
Andiran	15	Agcaalan	4
Melik Bükü	13	Milal	17
Tolan	5	Gemleri	7
Dere	8	Aydinsofu	16
Balakli	20	Erzenos	5
Tekelöze	34	Agcakeçi	18
Boraboy	41	Duvak	13
Seyidli	46	Kizilçubuk	6
Haddadi	63	Eksal	81
Yemisan Bükü	17	Çanlıyar	64
Türkmendami (Tavsanlı)	24	Karkin	26
Karabük	11	Koytul	19
Durucasu	16	Mekril	22
Bayramalani (Seyhlü)	88	Köyler Toplam	340
Karlık	27	Eyrek Toplam	505
Karsavul	9	Genel Toplam	1.259
Köyler Toplam	646		
Çiftlikler			
Tombak Bükü Çiftligi	11		
Çalkadir Bükü Çiftligi	9		
Çiftlikler Toplam	20		
Sunisa Toplam	754		

Kaynak: Ek Tablo 1

Tablo 4
Sunisa ve Eyrek Nahiyelerinde Topragin Kullanim Alanlari ve Kiymetleri
Itibariyla Dagilimi, 1840

Sunisa Nahiyesi

Yerlesim Birimi	Tarla		Bag		Bahçe		Toplam	
	Dönüm	Kiymet (Kurus)	Dönüm	Kiymet (Kurus)	Dönüm	Kiymet (Kurus)	Dönüm	Kiymet (Kurus)
Nahiye Merkezi	1.475	73.900	90	45.900	54	30.200	1.619	150.000
Köyler								
Kozluca	228	11.400					228	11400
Destek	637	31.850			2	1.800	639	33.650
Salamiz	328	16.400	2	1.950			330	18.350
Zuday	2.528	126.375	92	80.125	123	67.900	2.743	274.400
Andiran	38	1.900					38	1.900
Melik Bükü	113	5.650					113	5.650
Tolan(Tolalan)	214	10.700			2	2300	216	13.000
Dere	9	450					9	450
Balakli	121	6.050	2	2.250			123	8.300
Tekelöze	739	36.950	16	15.900	22	16.900	777	69.750
Boraboy	765	38.250	34	28.800	34	19.450	833	86.500
Seyidli	77	3.850	2	1.750			79	5.600
Haddadi	54	2.700	10	15.100	3	4.200	67	22.000
Yemisan Bükü			3	1.775			3	1.775
Türkmendami	3	150	17	13.050			20	13.200
Karabük			3	1.500			3	1.500
Durucasu	199	9.950	10	2.500	3	1.450	212	13.900
Bayramalani(Seyhli)	1.271	63.550			1	50	1.272	63.600
Karlik	348	17.400					348	17.400
Karsavul	249	12.450					249	12.450
Köyler Toplam	7.921	396.025	191	164.700	190	114.050	8.302	674.775
Çiftlikler								
Tombak Bükü								
Çalkadir Bükü								
Çiftlikler Toplam								
Sunisa Toplam	9.396	469.925	281	210.600	244	144.250	9.921	824.775

Kaynak: Ek Tablo 1

Tablo 4
Sunisa ve Eyrek Nahiyelerinde Topragin Kullanim Alanlari ve Kiymetleri
İtibariyla Dagilimi, 1840 (devam)

Eyrek Nahiyesi

Yerlesim Birimi	Tarla		Bag		Bahçe		Toplam	
	Dönüm	Kiymet (Kurus)	Dönüm	Kiymet (Kurus)	Dönüm	Kiymet (Kurus)	Dönüm	Kiymet (Kurus)
Mahalleler								
Mahalle-i Kebir	3.228	212.400	58	85.450	20	15.170	3.306	313.020
Mahalle-i Celile	832	57.150	18	23.920	18	14.900	868	95.970
Mahalleler Toplam	4.060	269.550	76	109.370	38	30.070	4.174	408.990
Köyler								
Alaaddin	602	30.100	11	10.400			613	40.500
Seyhlü	466	23.225	5	3.250			471	26.475
Agcaalan	174	8.700	1	750			175	9.450
Milal	205	10.250	2	330	7	1.630	214	12.210
Gemleri	111	5.550			7	1.640	118	7.190
Aydinsofu	215	10.750	11	5.450	3	950	229	17.150
Erzenos	61	3.050	1	320	4	920	66	4.290
Agcakeçi	246	12.300			2	250	248	12.550
Duvak	245	12.225	1	600			246	12.825
Kizilçubuk	98	4.900					98	4.900
Eksal	1.334	66.675	60	31.205	48	17425	1.442	115.305
Çanlıyar	1.638	81.900	19	7.580	27	9.385	1.684	98.865
Karkin	425	16.925			12	1.285	437	18.210
Koytul	271	10.800			17	2.915	288	13.715
Mekril	365	14.580			12	3.035	377	17.615
Köyler Toplam	6.456	311.930	111	59.885	139	39.435	6.706	411.250
Eyrek Toplam	10.516	581.480	187	169.255	177	69.505	10.880	820.240
Genel Toplam	19.912	1.051.405	468	379.855	421	213.755	20.801	1.645.015

Tablo 5
Sunisa ve Eyrek Nahiyelerinde Tarla Ürünleri Üretiminin Tohumluk Bilesim

Sunisa Nahiyesi										
Yerlesim Birimi	Hinta	Sair	Alaf	Sogan	Nohut	Mercimek	Kendir	Duhan	Dari	Karikli
Nahiye Merkezi	141,5	95,0	4,5						6,5	3,0
Köyler										
Kozluca	25,0	20,0	1,0						3,5	4,0
Destek	78,5	57,5					0,5		4,0	19,0
Salamiz	32,0	25,0	2,0						1,0	4,0
Zuday	275,0	190,0	13,0						8,5	47,5
Andiran	6,0	2,0								
Melik Bükü	19,0	12,5	1,0						0,5	
Tolan	14,5	11,5							1,0	5,0
Dere	17,5	9,0								3,0
Balakli	18,5	8,0								8,5
Tekelöze	71,0	37,5	6,5							20,5
Boraboy	78,5	43,0	5,5	5,5					9,5	15,5
Seyidli	4,0	3,0							2,0	2,5
Haddadi	5,0	2,0		3,0			4,0		0,5	3,5
Yemisan Bükü										
Türkmendami (Tavsanlı)							2,0			
Karabük										
Durucasu	21,0	13,0		5,0			4,0			8,5
Bayramalani (Seyhlü)	126,0	53,5	6,0	20,5			23,5	4,5	22,0	35,0
Karlık	39,0	20,0	8,0	2,5			2,5	0,5	5,5	10,5
Karsavul	23,0	11,5	4,0	6,5			3,5	0,5	5,0	6,0
Köyler Toplam	853,5	519,0	47,0	43,0			40,0	5,5	63,0	193,0
Çiftlikler										
Tombak Bükü Çiftligi										
Çalkadir Bükü Çiftligi										
Çiftlikler Toplam										
Sunisa Toplam	995	614	52	43			40	6	70	196

Kaynak: Ek Tablo 1

Tablo 5
Sunisa ve Eyrek Nahiyelerinde Tarla Ürünleri Üretiminin Tohumluk Bilesimi (Ki

Eyrek Nahiyesi										
Yerlesim Birimi	Hinta	Sair	Alaf	Sogan	Nohut	Mercimek	Kendir	Duhan	Dari	Karikli
Mahalleler										
Mahalle-i Kebir	200,5	99,5	6,0	5,5			15,5	12,5	8,0	44,0
Mahalle-i Celile	45,0	24,0	8,0	3,5			1,0	1,0	7,0	22,0
Mahalleler Toplam	245,5	123,5	14,0	9,0			16,5	13,5	15,0	66,0
Köyler										
Alaaddin	32,0	17,0	4,0	1,0	2,0		1,5	0,5	7,0	19,0
Seyhlü	22,5	8,0	2,0	1,0	1,0		1,0	0,5	4,0	11,5
Agcaalan										
Milal	15,5	11,0	1,0		2,0		1,0		1,5	9,0
Gemleri	13,0	4,0	1,0			1,0			1,0	2,0
Aydinsofu	14,0	8,0	7,0						1,0	10,5
Erzenos	3,0	4,0							1,0	2,0
Agcakeçi	7,0	13,5	2,0						0,5	8,0

Duvak	24,0	13,0					1,0		1,0	9,5
Kizilçubuk	9,0	6,5		1,5			3,0	0,5	1,0	5,0
Eksal	95,0	66,5	16,0	1,0		2,0	1,5	0,5	9,0	30,5
Çanliyar	89,0	75,0	8,0	3,0	6,0		2,0	0,5	11,0	50,0
Karkin	38,0	16,0	10,0	1,0	1,0		0,5		5,5	10,0
Koytul	22,0	19,5	3,0						4,0	12,5
Mekril	27,0	20,0	3,0		1,5		0,5	0,5	3,5	15,0
Köyler Toplam	411	282	57	9	14	3	12	3	51	195
Eyrek Toplam	657	406	71	18	14	3	29	17	66	261
Genel Toplam	1.652	1.020	123	61	14	3	69	23	136	457

i (Kile), 1840

Burçak	Fig	Çavdar	Diger
8,5		20,5	12,0
4,0		4,5	2,0
3,5	11,0	11,0	
6,0		5,5	
14,5	11,0	48,5	37,5
2,0			
	1,0	2,0	
2,0	4,0	5,0	
	2,0	4,5	
	2,5	4,5	
	6,0	13,0	0,5
7,5	10,5	19,0	1,0
	1,5		
0,5	0,5	0,5	1,0
4,0	2,0	3,5	
4,0	8,5	20,0	13,5
4,0		3,0	4,0
		4,0	2,5
52,0	60,5	148,5	62,0
61	61	169	74

ile), 1840 (devam)

Burçak	Fig	Çavdar	Diger
6,0	11,0	7,5	9,5
6,0	5,0	9,0	9,5
12,0	16,0	16,5	19,0
2,0	4,5	7,0	14,5
	2,5	3,0	6,0
	1,0	7,0	5,0
		4,0	4,0
3,5		3,0	5,5
1,0	1,0	1,0	8,5

	2,0	1,0	
	0,5	6,0	
5,0	4,0	14,0	22,0
4,5	16,0	24,0	6,5
2,0	1,0	16,0	6,0
1,0	2,0	6,0	3,0
3,0	1,0	7,0	13,0
22	36	99	94
34	52	116	113
95	113	285	187

Tablo 6
Sunisa ve Eyrek Nahiyelerinde Tarım İşletmelerinin Tip ve Büyüklükleri İtibarıyla
Dagilimi, 1840

Sunisa Nahiyesi

Yerlesim Birimi	İşletme Sayısı	İşletme Basına Düşen Toprak Miktarı (Dönüm)	İşletme Basına Kosum Hayvani (Çift)
Nahiye Merkezi	83	19,5	0,9
Köyler			
Kozluca	15	15,2	1,2
Destek	33	19,3	1,1
Salamız	16	20,6	1,3
Zuday	133	20,6	0,9
Andiran	8	4,8	0,4
Melik Bükü	7	16,1	1,7
Tolan	4	54	1,5
Dere	3	3,0	1,2
Tekelöze'ye tabi Balaklı	17	7,2	1,4
Tekelöze	34	22,9	1,7
Boraboy	38	21,9	1,8
Seyidli	9	8,8	2,1
Haddadi	24	2,8	2,3
Yemisan Bükü	2	1,5	0,3
Türkmendami (Tavsanlı)	11	1,8	1,5
Karabük	1	3,0	2,0
Durucasu	15	14,3	1,1
Bayramalani (Seyhli)	81	15,7	1,2
Karlık	27	12,9	1,1
Karsavul	9	27,7	2,7
Köyler Toplam	487	17,0	1,3
Çiftlikler			
Tombak Bükü Çiftliği			
Çalkadir Bükü Çiftliği			
Çiftlikler Toplam			
Sunisa Toplam	570	17,4	1,3

Kaynak: Ek Tablo 1

Tablo 6
Sunisa ve Eyrek Nahiyelerinde Tarım İşletmelerinin Tip ve Büyüklükleri İtibariyle
Dagilimi, 1840 (devam)

Eyrek Nahiyesi

Yerlesim Birimi	İşletme Sayısı	İşletme Basına Düşen Toprak Miktarı (Dönüm)	İşletme Basına Kosum Hayvanı (Çift)
Mahalleler			
Mahalle-i Kebir	107	30,9	0,9
Mahalle-i Celile	41	21,2	1,1
Mahalleler Toplam	148	28,2	0,9
Köyler			
Alaaddin	24	25,5	1,1
Seyhlü	18	26,2	0,7
Agcaalan	4	43,8	3,0
Milal	13	16,5	1,7
Gemleri	7	16,9	0,9
Aydinsofu	16	14,3	1,0
Erzenos	5	13,2	0,6
Agcakeçi	17	14,6	1,3
Duvak	8	30,7	1,7
Kizilçubuk	6	16,3	1,7
Eksal	80	18,0	1,0
Çanlıyar	61	27,6	1,0
Karkin	23	19,0	1,2
Koytul	18	16,0	1,5
Mekril	22	17,1	1,0
Köyler Toplam	322	20,8	1,1
Eyrek Toplam	470	23,1	1,0
Genel Toplam	1.040	19,9	1,2

Tablo 8**Sunisa ve Eyrek Nahiyelerindeki Büyük ve Küçükbas Hayvan Sayilari, 1840 (Bas)****Sunisa Nahiyesi**

Yerlesim Birimi	Büyükbas Hayvanlar		Küçükbas Hayvanlar	Toplam
	Kosum Hayvani	Diger Büyükbas Hayvanlar		
Nahiye Merkezi	155	583	574	1.312
Köyler				
Kozluca	35	121	173	329
Destek	74	327	801	1202
Salamiz	41	151	328	520
Zuday	231	608	1.341	2.180
Andiran	15	254	1.945	2.214
Melik Bükü	35	139	831	1.005
Tolan	12	45	262	319
Dere	17	81	418	516
Balakli	47	295	1.327	1.669
Tekelöze	112	238	331	681
Boraboy	134	342	271	747
Seyidli	114	408	1210	1732
Haddadi	265	688	1041	1994
Yemisan Bükü	14	219	800	1033
Türkmendami (Tavsanlı)	54	386	1.644	2.084
Karabük	31	157	526	714
Durucasu	33	112	167	312
Bayramalani (Seyhlü)	187	518	913	1618
Karlik	60	154	468	682
Karsavul	48	137	865	1.050
Köyler Toplam	1.559	5.380	15.662	22.601
Çiftlikler				
Tombak Bükü Çiftligi	27	126	495	648
Çalkadir Bükü Çiftligi	23	128	594	745
Çiftlikler Toplam	50	254	1.089	1.393
Sunisa Toplam	1.764	6.217	17.325	25.306

Kaynak: Ek Tablo 1

Tablo 8
Sunisa ve Eyrek Nahiyelerindeki Büyük ve Küçükbas Hayvan Sayıları, 1840 (Bas)
(devam)

Eyrek Nahiyesi

Yerleşim Birimi	Büyükbas Hayvanlar		Küçükbas Hayvanlar	Toplam
	Kosum Hayvani	Diğer Büyükbas Hayvanlar		
Mahalleler				
Mahalle-i Kebir	188	806	1.782	2.776
Mahalle-i Celile	89	198	440	727
Mahalleler Toplam	277	1.004	2.222	3.503
Köyler				
Alaaddin	53	226	656	935
Seyhlü	26	105	625	756
Agcaalan	24	50	203	277
Milal	44	125	11	180
Gemleri	12	32	8	52
Aydinsofu	33	69	172	274
Erze nos	6	18	0	24
Agcakeçi	44	65	180	289
Duvak	27	186	279	492
Kizilçubuk	20	83	410	513
Eksal	152	411	1.317	1.880
Çanlıyar	128	404	485	1.017
Karkin	55	148	664	867
Koytul	53	73	1.051	1.177
Mekril	45	112	550	707
Köyler Toplam	722	2.107	6.611	9.440
Eyrek Toplam	999	3.111	8.833	12.943
Genel Toplam	2.763	9.328	26.158	38.249

Tablo 9

Sunisa ve Eyrek Nahiyyelerinde Hayvan Türlerinin Yerleşim Birimlerine Göre Sayıları

Sunisa Nahiyyesi										
Yerleşim Birimi	Çift Öküzü	Camus Öküzü	Sagmal Camus	Kisir Camus	Sagmal Inek	Kisir Inek	Malak	Dana	Katir	Beygir
	Bas	Bas	Bas	Bas	Bas	Bas	Bas	Bas	Bas	Bas
Nahiye Merkezi	96	59	24	28	116	72	43	129		42
Köyler										
Kozluca	12	23	6	11	21	17	13	25		3
Destek	34	40	7	31	34	55	28	69	1	6
Salamiz	29	12		6	44	24	1	43		1
Zuday	182	49	5	5	121	126	4	98		73
Andiran	15			3	29	31	3	44		5
Melik Bükü	25	10		6	34	13	8	27		4
Tolan	9	3			7	12		13		5
Dere	15	2	2	3	24	12	2	6		
Balakli	47			2	53	54	2	39		4
Tekelöze	86	26	7	5	46	46	3	48		24
Boraboy	83	51	4	30	55	71	30	71		6
Seyidli	80	34	12	28	98	66	18	73		2
Haddadi	194	71	15	38	160	144	32	143		7
Yemisan Bükü	14				45	22		39		2
Türkmendami (Tavsanlı)	54			2	77	71	1	78		4
Karabük	29	2		1	34	36	1	32		7
Durucasu	33				39	30		15		2
Bayramalari (Seyhlü)	133	54	26	24	107	115	17	128		25
Karlık	55	5	1	3	30	40	6	39		13
Karsavul	35	13	3	9	25	28	7	30		10
Köyler Toplam	1.164	395	88	207	1.083	1.013	176	1.060	1	203
Çiftlikler										
Tombak Bükü Çiftliği	27			3	39	17		29		
Çalkadir Bükü Çiftliği	23		3		38	19	3	19		
Çiftlikler Toplam	50		3	3	77	36	3	48		
Sunisa Toplam	1.310	454	115	238	1.276	1.121	222	1.237	1	245

Kaynak: Ek Tablo 1

Tablo 9

Sunisa ve Eyrek Nahiyyelerinde Hayvan Türlerinin Yerleşim Birimlerine Göre Sayıları

Eyrek Nahiyyesi										
Yerleşim Birimi	Çift Öküzü	Camus Öküzü	Sagmal Camus	Kisir Camus	Sagmal Inek	Kisir Inek	Malak	Dana	Katir	Beygir
	Bas	Bas	Bas	Bas	Bas	Bas	Bas	Bas	Bas	Bas
Mahalleler										
Mahalle-i Kebir	111	77	66	86	147	99	90	177	3	68
Mahalle-i Celile	43	46	16	20	34	24	21	46		12
Mahalleler Toplam	154	123	82	106	181	123	111	223	3	80
Köyler										
Alaaddin	32	21	11	19	38	32	25	53		5
Seyhlü	14	12	3	11	20	14	15	30		3
Agcaalan	10	14	9	2	7	3	2	6		
Milal	14	30	15	10	16	17	22	29		1

Gemleri	9	3	4	1	7	3	5	7		1
Aydinsofu	25	8	8	4	18	7	7	22		
Erzenos	6				10	2		4		
Agcakeçi	31	13	10	3	27	5	5	9		1
Duvak	13	14	26	10	31	7	32	45		4
Kizilçubuk	15	5	18	13	12	7	13	10		
Eksal	117	35	23	33	76	81	44	94		10
Çanlıyar	55	73	48	38	86	22	71	62		9
Karkin	32	23	2	10	35	40	8	28		18
Koytul	51	2		1	10	25		23		2
Mekril	35	10	3	5	29	18	5	28		14
Köyler Toplam	459	263	180	160	422	283	254	450		68
Eyrek Toplam	613	386	262	266	603	406	365	673	3	148
Genel Toplam	1.923	840	377	504	1.879	1.527	587	1.910	4	393

e Göre Dağılımı, 1840

Tay	Kısrak	Merkep	Koyun	Keçi	Ari Kovani
Bas	Bas	Bas	Bas	Bas	Adet
2	22	105	482	92	126
3	6	16	15	158	2
22	41	33	89	712	51
5	8	19	97	231	21
13	13	150	373	968	181
58	80	1	1.316	629	
16	28	3	635	196	35
4	3	1	159	103	
7	8	17	28	390	1
40	80	21	575	752	28
7	9	43	108	223	37
18	30	27	136	135	87
30	41	40	355	855	55
36	36	77	501	540	186
47	63	1	504	296	1
52	99	2	992	652	8
14	28	4	212	314	45
7	12	7	44	123	61
26	33	17	395	518	41
4	6	12	118	350	25
4	7	14	242	623	6
413	631	505	6.894	8.768	871
12	22	4	266	229	9
21	25		426	168	
33	47	4	692	397	9
448	700	614	8.068	9.257	1.006

re Dağılımı, 1840 (devam)

Tay	Kısrak	Merkep	Koyun	Keçi	Ari Kovani
Bas	Bas	Bas	Bas	Bas	Adet
16	11	43	1.699	83	51
2	5	18	318	122	1
18	16	61	2.017	205	52
13	15	15	451	205	24
	3	6	412	213	4
	13	8	75	128	26
3	1	11	5	6	24

2	2		8		5
	1	2	104	68	18
	1	1			7
2	3	0	163	17	18
10	12	9	254	25	15
		10	340	70	
18	27	5	863	454	59
18	23	27	461	24	46
	1	6	170	494	49
	2	10	186	865	73
2		8	165	385	12
68	104	118	3.657	2.954	380
86	120	179	5.674	3.159	432
534	820	793	13.742	12.416	1.438

Tablo 10
Sunisa ve Eyrek Nahiyelerinde Tarım İşletmelerinde Hayvan Varlığı, 1840

Sunisa Nahiyesi

Yerleşim Birimi	İşletme Basına Kosum Hayvani (Çift)	Dönüm Basına Kosum Hayvani (Çift)	İşletme Basına Diğer Büyükbaş Hayvan (Bas)	İşletme Basına Küçükbaş Hayvan (Bas)
Nahiye Merkezi	0,93	0,05	7,02	6,92
Köyler				
Kozluca	1,17	0,08	8,07	11,53
Destek	1,12	0,06	9,91	24,27
Salamiz	1,28	0,06	9,44	20,50
Zuday	0,87	0,04	4,57	10,08
Andiran	0,44	0,09	19,13	163,88
Melik Bükü	1,71	0,11	13,43	76,86
Tolan(Tolakan)	1,50	0,03	11,25	65,50
Dere	1,17	0,39	14,00	106,00
Balakli	1,38	0,19	17,35	78,06
Tekelöze	1,65	0,07	7,00	9,74
Boraboy	1,76	0,08	9,00	7,13
Seyidli	2,11	0,24	11,56	45,89
Haddadi	2,29	0,82	14,79	30,25
Yemisan Bükü	0,25	0,17	10,00	40,50
Türkmendami	1,55	0,85	21,27	88,36
Karabük	2,00	0,67	49,00	135,00
Durucasu	1,10	0,08	7,47	11,13
Bayramalani(Seyhlü)	1,15	0,07	6,40	11,27
Karlık	1,11	0,09	5,70	17,33
Karsavul	2,67	0,10	15,22	96,11
Köyler Toplam	1,27	0,07	8,41	24,10
Çiftlikler				
Tombak Bükü				
Çalkadir Bükü				
Çiftlikler Toplam				
Sunisa Toplam	1,27	0,07	8,66	23,52

Kaynak: Ek Tablo 1

Tablo 10**Sunisa ve Eyrek Nahiyelerinde Tarım İşletmelerinde Hayvan Varlığı, 1840 (devam)****Eyrek Nahiyesi**

Yerleşim Birimi	İşletme Basına Kosum Hayvani (Çift)	Dönüm Basına Kosum Hayvani (Çift)	İşletme Basına Diğer Büyükbaş Hayvan (Bas)	İşletme Basına Küçükbaş Hayvan (Bas)
Mahalleler				
Mahalle-i Kebir	0,88	0,03	7,53	16,65
Mahalle-i Celile	1,09	0,05	4,83	10,73
Mahalleler Toplam	0,94	0,03	6,78	15,01
Köyler				
Alaaddin	1,10	0,04	9,42	27,33
Seyhlü	0,72	0,03	5,83	34,72
Agcaalan	3,00	0,07	12,50	50,75
Milal	1,69	0,10	9,62	0,85
Gemleri	0,86	0,05	4,57	1,14
Aydinsofu	1,03	0,07	4,31	10,75
Erzenos	0,60	0,05	3,60	
Agcakeçi	1,29	0,09	3,82	10,59
Duvak	1,69	0,05	23,25	34,88
Kızılçubuk	1,67	0,10	13,83	68,33
Eksal	0,95	0,05	5,14	16,46
Çanlıyar	1,05	0,04	6,62	7,95
Karkin	1,20	0,06	6,43	28,87
Koytul	1,47	0,09	4,06	58,39
Mekril	1,02	0,06	5,09	25,00
Köyler Toplam	1,12	0,05	6,54	20,53
Eyrek Toplam	1,06	0,05	6,62	18,79
Genel Toplam	1,18	0,06	7,74	21,38

Tablo 11
Sunisa ve Eyrek Nahiyelerinde Vergi-yi Mahsusanin
Gelire Orani, 1840 (%)

Sunisa Nahiyesi

Yerlesim Birimi	Vergi / Gelir
Nahiye Merkezi	13,3
Köyler	
Kozluca	19,0
Destek	20,9
Salamiz	18,6
Zuday	15,0
Andiran	14,1
Melik Bükü	19,1
Tolan	17,9
Dere	12,5
Balakli	13,3
Tekelöze	12,0
Boraboy	12,9
Seyidli	15,0
Haddadi	12,1
Yemisan Bükü	11,4
Türkmendami (Tavsanlı)	10,1
Karabük	10,7
Durucasu	11,8
Bayramalani (Seyhlü)	12,1
Karlik	13,4
Karsavul	11,6
Köyler Toplam	14,1
Çiftlikler	
Tombak Bükü Çiftligi	16,1
Çalkadir Bükü Çiftligi	16,3
Çiftlikler Toplam	16,2
Sunisa Toplam	14,0

Kaynak: Ek Tablo 1

Tablo 11
Sunisa ve Eyrek Nahiyelerinde Vergi-yi Mahsusanin
Gelire Orani, 1840 (%) (devam)

Eyrek Nahiyesi

Yerlesim Birimi	Vergi / Gelir
Mahalleler	
Mahalle-i Kebir	9,0
Mahalle-i Celile	10,7
Mahalleler Toplam	9,4
Köyler	
Alaaddin	12,7
Seyhlü	13,0
Agcaalan	11,8
Milal	14,7
Gemleri	18,8
Aydinsofu	15,4
Erzenos	16,5
Agcakeçi	15,1
Duvak	14,7
Kizilçubuk	13,5
Eksal	13,7
Çanlıyar	12,2
Karkin	15,5
Koytul	13,6
Mekril	13,3
Köyler Toplam	13,6
Eyrek Toplam	11,9
Genel Toplam	13,0

Tablo 12
Sunisa ve Eyrek Nahielerinde Hanelerin Sahip Olduklari Toprak Miktari Itiba

Sunisa Nahiyesi										
Yerlesim Birimi	Topraksiz	1-25 Dönüm		25-50 Dönüm		51-75 Dönüm		76-100 Dönüm		10 Dö
		Hane Sayisi	Hane Sayisi	Toprak Miktari	Hane Sayisi	Toprak Miktari	Hane Sayisi	Toprak Miktari	Hane Sayisi	
Nahiye Merkezi	5	64	673	14	545	3	205	1	86	1
Köyler										
Kozluca	1	14	186	1	42					
Destek	3	25	363	7	222	1	54			
Salamiz	4	12	137	3	103			1	90	
Zuday	5	102	1.262	23	795	2	121			4
Andiran	7	8	38							
Melik Bükü	6	6	32					1	81	
Tolan(Tolalan)	1					4	216			
Dere	5	3	9							
Balakli	3	17	123							
Tekelöze	0	26	329	5	169	2	149			
Boraboy	3	24	370	14	463					
Seyidli	37	8	40	1	39					
Haddadi	39	24	67							
Yemisan Bükü	15	2	3							
Türkmendami	13	11	20							
Karabük	10	1	3							
Durucasu	1	14	186	1	26					
Bayramalani(Seyhlü)	7	70	859	11	413					
Karlik		24	254	3	94					
Karsavul		6	84	1	28	1	57	1	80	
Köyler Toplam	160	397	4.365	70	2.394	10	597	3	251	4
Çiftlikler										
Tombak Bükü	11									
Çalkadir Bükü	9									
Çiftlikler Toplam	20									
Sunisa Toplam	185	461	5.038	84	2.939	13	802	4	337	5

Kaynak: Ek Tablo 1

Tablo 12
Sunisa ve Eyrek Nahielerinde Hanelerin Sahip Olduklari Toprak Miktari Itibariyla

Eyrek Nahiyesi										
Yerlesim Birimi	Topraksiz	1-25 Dönüm		25-50 Dönüm		51-75 Dönüm		76-100 Dönüm		10 Dö
		Hane Sayisi	Hane Sayisi	Toprak Miktari	Hane Sayisi	Toprak Miktari	Hane Sayisi	Toprak Miktari	Hane Sayisi	
Mahalleler										
Mahalle-i Kebir	13	74	829	17	565	4	254	4	322	1
Mahalle-i Celile	4	34	428	4	146	2	107			
Mahalleler Toplam	17	108	1.257	21	711	6	361	4	322	1
Köyler										
Alaaddin		18	249	3	121	2	122			1
Seyhlü		14	153	2	67	1	70			

Agcaalan		1	12	2	64			1	99	
Milal	4	10	110	3	104					
Gemleri		7	118							
Aydinsofu		15	183	1	46					
Erzenos		5	66							
Agcakeçi	1	15	175	2	73					
Duvak	5	5	73	2	83			1	90	
Kizilçubuk		4	32	2	66					
Eksal	1	59	703	18	550	2	111	1	78	
Çanlıyar	3	41	546	14	497			3	252	2
Karkin	3	20	341	3	96					
Koytul	1	15	188	3	100					
Mekril		20	267	1	49	1	61			
Köyler Toplam	18	249	3.216	56	1.916	6	364	6	519	3
Eyrek Toplam	35	357	4.473	77	2.627	12	725	10	841	4
Genel Toplam	220	818	9.511	161	5.566	25	1.527	14	1.178	9

riyla Dagilimi, 1840 (Dönüm)

1-125 nüm	125 Dönüm ve Üstü		Toplam		
	Toprak Miktari	Hane Sayisi	Toprak Miktari	Hane Sayisi	Toprak Miktari
110			88		1.619
			16		228
			36		639
			20		330
436	1	129	137		2.743
			15		38
			13		113
			5		216
			8		9
			20		123
	1	130	34		777
			41		833
			46		79
			63		67
			17		3
			24		20
			11		3
			16		212
			88		1.272
			27		348
			9		249
436	2	259	646		8.302
			11		
			9		
			20		
546	2	259	754		9.921

ı Dagilimi, 1840 (Dönüm) (devam)

1-125 nüm	125 Dönüm ve Üstü		Toplam		
	Toprak Miktari	Hane Sayisi	Toprak Miktari	Hane Sayisi	Toprak Miktari
111	7	1.225	120		3.306
	1	187	45		868
111	8	1.412	165		4.174
121			24		613
	1	181	18		471

			4	175
			17	214
			7	118
			16	229
			5	66
			18	248
			13	246
			6	98
			81	1.442
237	1	152	64	1.684
			26	437
			19	288
			22	377
358	2	333	340	6.706
469	10	1.745	505	10.880
1.015	12	2.004	1.259	20.801

Tablo 13

Sunisa ve Eyrek Nahiyelerinde Hanelerin Sahip Olduklari Toprak Miktar

Sunisa Nahiyesi									
Yerlesim Birimi	Topraksiz	1-25 Dönüm		25-50 Dönüm		51-75 Dönüm		76-100 Dönüm	
		Hane Sayisi	Hane Sayisi	Toprak Miktari	Hane Sayisi	Toprak Miktari	Hane Sayisi	Toprak Miktari	Hane Sayisi
Nahiye Merkezi	5,7	72,7	41,5	16,0	33,7	3,4	12,7	1,1	5,3
Köyler									
Kozluca	6,3	87,5	81,6	6,3	18,4				
Destek	8,3	69,4	56,8	19,4	34,7	2,8	8,5		
Salamiz	20,0	60,0	41,5	15,0	31,2			5,0	27,3
Zuday	3,6	74,5	46,0	16,8	29,0	1,5	4,4		
Andiran	46,7	53,3	100,0						
Melik Bükü	46,2	46,2	28,3					7,7	71,7
Tolan(Tolalan)	20,0					80,0	100,0		
Dere	62,5	37,5	100,0						
Balakli	15,0	85,0	100,0						
Tekelöze		76,5	42,3	14,7	21,8	5,9	19,2		
Boraboy	7,3	58,5	44,4	34,1	55,6				
Seyidli	80,4	17,4	50,6	2,2	49,4				
Haddadi	61,9	38,1	100,0						
Yemisan Bükü	88,2	11,8	100,0						
Türkmendami	54,2	45,8	100,0						
Karabük	90,9	9,1	100,0						
Durucasu	6,3	87,5	87,7	6,3	12,3				
Seyhlü	8,0	79,5	67,5	12,5	32,5				
Karlık		88,9	73,0	11,1	27,0				
Karsavul		66,7	33,7	11,1	11,2	11,1	22,9	11,1	32,1
Köyler Toplam	24,8	61,5	52,6	10,8	28,8	1,5	7,2	0,5	3,0
Çiftlikler									
Tombak Bükü	100,0								
Çalkadir Bükü	100,0								
Çiftlikler Toplam	100,0								
Sunisa Toplam	24,6	61,1	50,8	11,1	29,6	1,7	8,1	0,5	3,4

Kaynak: Ek Tablo 1

Tablo 13

Sunisa ve Eyrek Nahiyelerinde Hanelerin Sahip Olduklari Toprak Miktari Itil

Eyrek Nahiyesi									
Yerlesim Birimi	Topraksiz	1-25 Dönüm		25-50 Dönüm		51-75 Dönüm		76-100 Dönüm	
		Hane Sayisi	Hane Sayisi	Toprak Miktari	Hane Sayisi	Toprak Miktari	Hane Sayisi	Toprak Miktari	Hane Sayisi
Mahalleler									
Mahalle-i Kebir	10,8	61,7	25,1	14,2	17,1	3,3	7,7	3,3	9,7
Mahalle-i Celile	8,9	75,6	49,3	8,9	16,8	4,4	12,3		
Mahalleler Toplam	10,3	65,5	30,1	12,7	17,0	3,6	8,6	2,4	7,7
Köyler									
Alaaddin		75,0	40,6	12,5	19,7	8,3	20,0		
Seyhlü		77,8	32,5	11,1	14,2	5,6	14,9		

Agcaalan		25,0	6,9	50,0	36,6			25,0	56,6
Milal	23,5	58,8	51,4	17,6	48,6				
Gemleri		100,0	100,0						
Aydinsofu		93,8	79,9	6,3	20,1				
Erzenos		100,0	100,0						
Agcakeçi	5,6	83,3	70,6	11,1	29,4				
Duvak	38,5	38,5	29,7	15,4	33,7			7,7	36,6
Kizilçubuk		66,7	32,7	33,3	67,3				
Eksal	1,2	72,8	48,8	22,2	38,1	2,5	7,7	1,2	5,4
Çanlıyar	4,7	64,1	32,4	21,9	29,5			4,7	15,0
Karkin	11,5	76,9	78,0	11,5	22,0				
Koytul	5,3	78,9	65,3	15,8	34,7				
Mekril		90,9	70,8	4,5	13,0	4,5	16,2		
Köyler Toplam	5,3	73,2	48,0	16,4	28,6	1,8	5,4	1,8	7,7
Eyrek Toplam	6,9	70,7	41,1	15,2	24,1	2,4	6,7	2,0	7,7
Genel Toplam	17,4	65,0	45,7	12,8	26,8	2,0	7,3	1,1	5,7

				100	100
				100	100
				100	100
				100	100
				100	100
				100	100
				100	100
				100	100
				100	100
				100	100
3,1	14,1	1,6	9,0	100	100
				100	100
				100	100
				100	100
0,9	5,3	0,6	5,0	100	100
0,8	4,3	2,0	16,0	100	100
0,7	4,9	1,0	9,6	100	100

Tablo 14

Sunisa ve Eyrek Nahiyelerinde Hanelerin Sahip Oldukları Toplam Servetin Dilin

Sunisa Nahiyesi										
Yerleşim Birimi	0-1000 Kurus		1001-2000 Kurus		2001-3000 Kurus		3001-4000 Kurus		4001-5000 Kurus	
	Hane Sayısı	Servet	Hane Sayısı	Servet	Hane Sayısı	Servet	Hane Sayısı	Servet	Hane Sayısı	Servet
Nahiye Merkezi	17	11.301	28	42.610	14	35.240	5	17.620	7	31.018
Köyler										
Kozluca	3	1.930	5	7.600	5	10.986	1	3.175		
Destek	5	2.912	7	9.580	5	13.074	5	17.595	6	25.945
Salamiz	3	2.175	8	11.391	3	6.843	3	10.572		
Zuday	13	7.760	37	58.046	31	80.098	22	75.837	14	61.310
Andiran	3	1.327	1	1.936	1	2.870	2	7.339	2	8.930
Melik Bükü	4	2.662			2	4.392	1	3.012	4	17.734
Tolan(Tolalan)	1									
Dere	3	2.230			1	2.390	2	6.298	1	4.165
Balakli	1	618	3	3.940	2	4.873	4	15.051	3	13.663
Tekelöze	4	1.715	7	10.169	7	17.006	4	13.970	3	12.383
Boraboy	4	1.310	2	3.211	6	14.116	8	27.505	8	35.502
Seyidli	15	8.325	12	16.367	8	19.855	3	10.158		
Haddadi	11	7.390	12	17.545	19	45.704	10	35.273	2	8.790
Yemisan Bükü			4	6.527	3	7.847	4	14.363	3	13.686
Türkmendami	1	260	1	1.606	3	7.258	9	31.027	2	9.210
Karabük	2	935	3	3.743	1	2.317	2	6.585		
Durucasu	1	210	7	11.619	4	10.250	1	3.891	2	9.445
Seyhlü	21	12.880	23	33.761	24	57.045	10	33.515	5	22.018
Karlık	8	5.885	10	13.343	4	9.715	3	10.760	2	8.928
Karsavul			5	7.940			2	7.269		
Köyler Toplam	103	60.524	147	218.324	129	316.639	96	333.195	57	251.709
Çiftlikler										
Tombak Bükü	1	885	2	2.755	2	5.309	4	14.162	2	9.002
Çalkadir Bükü			1	1.328	1	2.453	3	9.470	2	9.170
Çiftlikler Toplam	1	885	3	4.083	3	7.762	7	23.632	4	18.172
Sunisa Toplam	121	72.710	178	265.017	146	359.641	108	374.447	68	300.899

Kaynak: Ek Tablo 1

Tablo 14

Sunisa ve Eyrek Nahiyelerinde Hanelerin Sahip Oldukları Toplam Servetin Dilimler

Eyrek Nahiyesi										
Yerleşim Birimi	0-1000 Kurus		1001-2000 Kurus		2001-3000 Kurus		3001-4000 Kurus		4001-5000 Kurus	
	Hane Sayısı	Servet	Hane Sayısı	Servet	Hane Sayısı	Servet	Hane Sayısı	Servet	Hane Sayısı	Servet
Mahalleler										
Mahalle-i Kebir	25	12.535	21	31.380	22	57.595	11	38.855	8	34.885
Mahalle-i Celile	11	5.580	4	5.940	13	30.605	3	10.470	7	32.331
Mahalleler Toplam	36	18.115	25	37.320	35	88.200	14	49.325	15	67.216
Köyler										
Alaaddin	5	4.470	7	11.480	4	9.985	1	3.720	1	4.801
Seyhlü	6	2.440	5	7.540	2	4.695	1	3.162		

Agcaalan	1	960					1	3.765	1	4.610
Milal	6	3.525	2	2.840	2	5.420	4	12.915	1	4.660
Gemleri			3	4.800	3	7.115			1	4.470
Aydinsofu	5	3.190	4	5.515	2	5.055	2	6.344	2	8.457
Erzenos	1	450	3	4.380	1	2.360				
Agcakeçi	7	4.580	4	4.780	4	10.085			2	8.950
Duvak	3	1.065	4	5.181	1	2.200				
Kizilçubuk			1	1.054	1	2.173	1	3.214		
Eksal	19	9.097	23	37.063	13	32.346	9	30.037	6	27.020
Çanlıyar	11	5.360	18	26.895	14	32.172	7	25.893	4	17.937
Karkin	7	3.820	6	8.600	4	9.147	4	13.670	2	8.937
Koytul	6	3.965	6	9.668	2	4.575	2	6.667	2	9.530
Mekril	5	3.548	9	13.385	6	15.496				
Köyler Toplam	82	46.470	95	143.181	59	142.824	32	109.387	22	99.372
Eyrek Toplam	118	64.585	120	180.501	94	231.024	46	158.712	37	166.588
Genel Toplam	239	137.295	298	445.518	240	590.665	154	533.159	105	467.487

nler Itibariyla Dagilimi, 1840 (Kurus)

5001-6000 Kurus		6001 Kurus ve Üstü		Toplam	
Hane Sayisi	Servet	Hane Sayisi	Servet	Hane Sayisi	Servet
3	17.300	14	122.797	88	277.886
1	5.179	1	11.189	16	40.059
5	27.524	3	24.607	36	121.237
1	5.993	2	13.976	20	50.950
7	37.753	13	118.363	137	439.167
1	5.990	5	57.843	15	86.235
1	5.885	1	15.940	13	49.625
1	5.820	3	22.789	5	28.609
1	5.309			8	20.392
		7	57.400	20	95.545
3	16.765	6	63.266	34	135.274
6	33.139	7	56.847	41	171.630
3	17.075	5	37.221	46	109.001
3	16.686	6	50.198	63	181.586
		3	20.475	17	62.898
		8	66.967	24	116.328
		3	28.216	11	41.796
1	5.147			16	40.562
1	5.258	4	35.871	88	200.348
				27	48.631
		2	40.707	9	55.916
35	193.523	79	721.875	646	2.095.789
				11	32.113
1	5.006	1	6.437	9	33.864
1	5.006	1	6.437	20	65.977
39	215.829	94	851.109	754	2.439.652

Itibariyla Dagilimi, 1840 (Kurus) (devam)

5001-6000 Kurus		6001 Kurus ve Üstü		Toplam	
Hane Sayisi	Servet	Hane Sayisi	Servet	Hane Sayisi	Servet
6	33.530	27	358.651	120	567.431
2	10.905	5	72.460	45	168.291
8	44.435	32	431.111	165	735.722
2	11.165	4	47.285	24	92.906
		4	37.704	18	55.541

		1	20.381	4	29.716
1	5.760	1	6.080	17	41.200
				7	16.385
		1	6.473	16	35.034
				5	7.190
		1	6.186	18	34.581
2	10.711	3	32.523	13	51.680
1	5.985	2	14.314	6	26.740
3	15.232	8	75.554	81	226.349
1	5.445	9	86.150	64	199.852
2	10.840	1	6.628	26	61.642
		1	11.830	19	46.235
		2	19.441	22	51.870
12	65.138	38	370.549	340	976.921
20	109.573	70	801.660	505	1.712.643
59	325.402	164	1.652.769	1.259	4.152.295

Mahalleler											
Mahalle-i Kebir	20,8	2,2	17,5	5,5	18,3	10,2	9,2	6,8	6,7	6,1	5,0
Mahalle-i Celile	24,4	3,3	8,9	3,5	28,9	18,2	6,7	6,2	15,6	19,2	4,4
Mahalleler Toplam	21,8	2,5	15,2	5,1	21,2	12,0	8,5	6,7	9,1	9,1	4,8
Köyler											
Alaaddin	20,8	4,8	29,2	12,4	16,7	10,7	4,2	4,0	4,2	5,2	8,3
Seyhlü	33,3	4,4	27,8	13,6	11,1	8,5	5,6	5,7			
Agcaalan	25,0	3,2					25,0	12,7	25,0	15,5	
Milal	35,3	8,6	11,8	6,9	11,8	13,2	23,5	31,3	5,9	11,3	5,9
Gemleri			42,9	29,3	42,9	43,4			14,3	27,3	
Aydinsofu	31,3	9,1	25,0	15,7	12,5	14,4	12,5	18,1	12,5	24,1	
Erzenos	20,0	6,3	60,0	60,9	20,0	32,8					
Agcakeçi	38,9	13,2	22,2	13,8	22,2	29,2			11,1	25,9	
Duvak	23,1	2,1	30,8	10,0	7,7	4,3					15,4
Kizilçubuk			16,7	3,9	16,7	8,1	16,7	12,0			16,7
Eksal	23,5	4,0	28,4	16,4	16,0	14,3	11,1	13,3	7,4	11,9	3,7
Çanlıyar	17,2	2,7	28,1	13,5	21,9	16,1	10,9	13,0	6,3	9,0	1,6
Karkin	26,9	6,2	23,1	14,0	15,4	14,8	15,4	22,2	7,7	14,5	7,7
Koytul	31,6	8,6	31,6	20,9	10,5	9,9	10,5	14,4	10,5	20,6	
Mekril	22,7	6,8	40,9	25,8	27,3	29,9					
Köyler Toplam	24,1	4,8	27,9	14,7	17,4	14,6	9,4	11,2	6,5	10,2	3,5
Eyrek Toplam	23,4	3,8	23,8	10,5	18,6	13,5	9,1	9,3	7,3	9,7	4,0
Genel Toplam	19,0	3,3	23,7	10,7	19,1	14,2	12,2	12,8	8,3	11,3	4,7

ır İtibariyla Dagilimi, 1840 (%)

1-6000 urus		6001 Kurus ve Üstü		Toplam	
Servet	Hane Sayisi	Servet	Hane Sayisi	Servet	
6,2	15,9	44,2	100	100	
12,9	6,3	27,9	100	100	
22,7	8,3	20,3	100	100	
11,8	10,0	27,4	100	100	
8,6	9,5	27,0	100	100	
6,9	33,3	67,1	100	100	
11,9	7,7	32,1	100	100	
20,3	60,0	79,7	100	100	
26,0			100	100	
	35,0	60,1	100	100	
12,4	17,6	46,8	100	100	
19,3	17,1	33,1	100	100	
15,7	10,9	34,1	100	100	
9,2	9,5	27,6	100	100	
	17,6	32,6	100	100	
	33,3	57,6	100	100	
	27,3	67,5	100	100	
12,7			100	100	
2,6	4,5	17,9	100	100	
			100	100	
	22,2	72,8	100	100	
9,2	12,2	34,4	100	100	

barıyla Dagilimi, 1840 (%) (devam)

1-6000 urus		6001 Kurus ve Üstü		Toplam	
Servet	Hane Sayisi	Servet	Hane Sayisi	Servet	
			100	100	
14,8	11,1	19,0	100	100	
7,6	5,0	9,8	100	100	
8,8	12,5	34,9	100	100	

5,9	22,5	63,2	100	100
6,5	11,1	43,1	100	100
6,0	19,4	58,6	100	100
12,0	16,7	50,9	100	100
	22,2	67,9	100	100
	25,0	68,6	100	100
14,0	5,9	14,8	100	100
			100	100
	6,3	18,5	100	100
			100	100
	5,6	17,9	100	100
20,7	23,1	62,9	100	100
22,4	33,3	53,5	100	100
6,7	9,9	33,4	100	100
2,7	14,1	43,1	100	100
17,6	3,8	10,8	100	100
	5,3	25,6	100	100
	9,1	37,5	100	100
6,7	11,2	37,9	100	100
6,4	13,9	46,8	100	100
7,8	13,0	39,8	100	100

Tablo 16
Sunisa ve Eyrek Nahiyelerinde Hane Basına Düşen Ortalama Gelir ve Servet
Miktari , 1840 (Kurus)

Sunisa Nahiyesi

Yerleşim Birimi	Ortalama Gelir	Ortalama Emlak Değeri	Ortalama Hayvan Değeri	Ortalama Servet Değeri
Nahiye Merkezi	1.043	1.734	1.424	3.158
Köyler				
Kozluca	1.127	806	1.697	2.503
Destek	1.161	1.060	2.308	3.368
Salamız	1.005	993	1.555	2.548
Zuday	944	2.075	1.131	3.206
Andiran	1.553	127	5.622	5.749
Melik Bükü	1.200	435	3.383	3.818
Tolan	1.060	2.600	3.122	5.722
Dere	1.388	56	2.493	2.549
Balakli	1.213	415	4.362	4.777
Tekelöze	1.141	2.110	1.868	3.978
Boraboy	1.100	2.134	2.052	4.186
Seyidli	948	122	2.248	2.370
Haddadi	1.398	349	2.533	2.882
Yemisan Bükü	1.006	104	3.595	3.699
Türkmendami (Tavsanlı)	1.268	550	4.297	4.847
Karabük	1.114	136	3.663	3.799
Durucasu	792	1.038	1.498	2.536
Bayramalani (Seyhlü)	781	822	1.455	2.277
Karlık	759	630	1.371	2.001
Karsavul	1.644	1.550	4.663	6.213
Köyler Toplam	1.054	1.095	2.157	3.252
Çiftlikler				
Tombak Bükü Çiftliği	1.236		2.919	2.919
Çalkadir Bükü Çiftliği	1.422		3.763	3.763
Çiftlikler Toplam	1.320		3.299	3.299
Sunisa Toplam	1.060	1.141	2.102	3.243

Kaynak: Ek Tablo 1

Tablo 16
Sunisa ve Eyrek Nahiyelerinde Hane Basına Düsen Ortalama Gelir ve Servet
Miktari, 1840 (Kurus) (devam)

Eyrek Nahiyesi

Yerlesim Birimi	Ortalama Gelir	Ortalama Emlak Degeri	Ortalama Hayvan Degeri	Ortalama Servet Degeri
Mahalleler				
Mahalle-i Kebir	1.786	3.060	1.669	4.729
Mahalle-i Celile	1.475	2.441	1.299	3.740
Mahalleler Toplam	1.701	2.891	1.568	4.459
Köyler				
Alaaddin	1.540	1.688	2.184	3.872
Seyhli	1.299	1.560	1.526	3.086
Agcaalan	2.538	2.363	5.067	7.430
Milal	1.103	718	1.705	2.423
Gemleri	807	1.241	1.099	2.340
Aydinsofu	1.034	1.072	1.118	2.190
Erzenos	520	858	580	1.438
Agcakeçi	1.142	697	1.224	1.921
Duvak	1.381	987	2.989	3.976
Kizilçubuk	1.867	817	3.640	4.457
Eksal	1.138	1.476	1.318	2.794
Çanlıyar	1.211	1.568	1.554	3.122
Karkin	1.131	700	1.670	2.370
Koytul	1.371	801	1.633	2.434
Mekril	1.218	869	1.489	2.358
Köyler Toplam	1.223	1.244	1.629	2.873
Eyrek Toplam	1.379	1782	1.609	3.391
Genel Toplam	1.188	1.398	1.904	3.302

Tablo 18
Sunisa ve Eyrek Nahiyelerindeki Hanelerin Sahip Oldukları Gelirin I

Sunisa Nahiyesi										
Yerleşim Birimi	0-1000 Kurus		1001-2000 Kurus		2001-3000 Kurus		3001-4000 Kurus		4001-5000 Kurus	
	Hane Sayısı	Servet	Hane Sayısı	Servet	Hane Sayısı	Servet	Hane Sayısı	Servet	Hane Sayısı	Servet
Nahiye Merkezi	63	38.230	13	19.300	9	22.650	2	7.250	1	4.350
Köyler										
Kozluca	11	7.680	3	4.100	1	2.250	1	4.000		
Destek	18	12.690	16	22.600	1	2.250			1	4.250
Salamiz	13	10.200	7	9.900						
Zuday	104	67.110	25	35.848	4	10.115	3	11.000		
Andiran	5	2.350	6	9.000	3	8.750	1	3.200		
Melik Bükü	7	5.400	5	7.700	1	2.500				
Tolan(Tolalan)	2	1.050	3	4.250						
Dere	2	1.750	5	7.050	1	2.300				
Balakli	6	4.050	14	20.200						
Tekelöze	20	11.750	10	15.000	2	5.050	2	7.000		
Boraboy	23	15.900	15	22.000	3	7.200				
Seyidli	34	21.390	7	10.050	5	12.150				
Haddadi	26	20.670	26	38.500	10	24.650			1	4.250
Yemisan Bükü	12	10.100	5	7.000						
Türkmendami	12	9.830	10	15.800	2	4.800				
Karabük	8	5.300	1	1.200	1	2.600	1	3.150		
Durucasu	15	11.570	1	1.100						
Seyhlü	74	46.000	13	19.750	1	3.000				
Karlık	20	10.650	6	8.250	1	2.200				
Karsavul	6	3.800	1	2.000					2	9.000
Köyler Toplam	418	279.240	179	261.298	36	89.815	8	28.350	4	17.500
Çiftlikler										
Tombak Bükü	3	2.400	7	8.950	1	2.250				
Çalkadir Bükü	1	300	8	12.500						
Çiftlikler Toplamı	4	2.700	15	21.450	1	2.250				
Sunisa Toplam	485	320.170	207	302.048	46	114.715	10	35.600	5	21.850

Kaynak: Ek Tablo 1

Tablo 18
Sunisa ve Eyrek Nahiyelerindeki Hanelerin Sahip Oldukları Gelirin Dağılımı

Eyrek Nahiyesi										
Yerleşim Birimi	0-1000 Kurus		1001-2000 Kurus		2001-3000 Kurus		3001-4000 Kurus		4001-5000 Kurus	
	Hane Sayısı	Servet	Hane Sayısı	Servet	Hane Sayısı	Servet	Hane Sayısı	Servet	Hane Sayısı	Servet
Mahalleler										
Mahalle-i Kebir	56	37.250	31	47.645	12	29.000	12	43.835	6	28.450
Mahalle-i Celile	24	15.430	13	21.500	5	12.450			2	9.000
Mahalleler Toplam	80	52.680	44	69.145	17	41.450	12	43.835	8	37.450
Köyler										
Alaaddin	9	6.050	8	10.450	6	14.950				
Seyhlü	11	6.040	4	6.350	2	5.500				
Agcaalan	1	650	1	2.000	1	2.500			1	5.000

Milal	7	3.100	10	15.650						
Gemleri	7	5.650								
Aydinsofu	10	4.700	3	4.350	3	7.500				
Erzenos	5	2.600								
Agcakeçi	10	6.150	7	11.900	1	2.500				
Duvak	7	4.250	3	5.100	2	5.100	1	3.500		
Kizilçubuk			4	5.700	2	5.500				
Eksal	48	31.200	27	41.280	3	7.130	2	7.050		
Çanlıyar	39	28.650	15	21.450	8	20.200	2	7.200		
Karkin	15	10.700	8	11.900	3	6.800				
Koytul	10	7.750	6	9.550	2	4.500			1	4.250
Mekril	11	7.850	9	12.600	1	2.500	1	3.850		
Köyler Toplam	190	125.340	105	158.280	34	84.680	6	21.600	2	9250
Eyrek Toplam	270	178.020	149	227.425	51	126.130	18	65.435	10	46.700
Genel Toplam	755	498.190	356	529.473	97	240.845	28	101.035	15	68.550

Dagilimi, 1840 (Kurus)

5001-6000 Kurus		6001 Kurus ve Üstü		Toplam	
Hane Sayisi	Servet	Hane Sayisi	Servet	Hane Sayisi	Servet
				88	91.780
				16	18.030
				36	41.790
				20	20.100
1	5.250			137	129.323
				15	23.300
				13	15.600
				5	5.300
				8	11.100
				20	24.250
				34	38.800
				41	45.100
				46	43.590
				63	88.070
				17	17.100
				24	30.430
				11	12.250
				16	12.670
				88	68.750
				27	21.100
				9	14.800
1	5.250			646	681.453
				11	13.600
				9	12.800
				20	26.400
1	5.250			754	799.633

limi, 1840 (Kurus) (devam)

5001-6000 Kurus		6001 Kurus ve Üstü		Toplam	
Hane Sayisi	Servet	Hane Sayisi	Servet	Hane Sayisi	Servet
2	11.070	1	17.025	120	214.275
		1	8.000	45	66.380
2	11.070	2	25.025	165	280.655
1	5.500			24	36.950
1	5.500			18	23.390
				4	10.150

				17	18.750
				7	5.650
				16	16.550
				5	2.600
				18	20.550
				13	17.950
				6	11.200
1	5.500			81	92.160
				64	77.500
				26	29.400
				19	26.050
				22	26.800
3	16.500			340	415.650
5	27.570	2	25.025	505	696.305
6	32.820	2	25.025	1.259	1.495.938

Tablo 19

Sunisa ve Eyrek Nahiyelerindeki Hanelerin Sahip Oldul

Sunisa Nahiyesi								
Yerlesim Birimi	0-1000 Kurus		1001-2000 Kurus		2001-3000 Kurus		3001-4000 Kurus	
	Hane Sayisi	Servet	Hane Sayisi	Servet	Hane Sayisi	Servet	Hane Sayisi	Servet
Nahiye Merkezi	71,6	41,7	14,8	21,0	10,2	24,7	2,3	7,9
Köyler								
Kozluca	68,8	42,6	18,8	22,7	6,3	12,5	6,3	22,2
Destek	50,0	30,4	44,4	54,1	2,8	5,4		
Salamiz	65,0	50,7	35,0	49,3				
Zuday	75,9	51,9	18,2	27,7	2,9	7,8	2,2	8,5
Andiran	33,3	10,1	40,0	38,6	20,0	37,6	6,7	13,7
Melik Bükü	53,8	34,6	38,5	49,4	7,7	16,0		
Tolan(Tolalan)	40,0	19,8	60,0	80,2				
Dere	25,0	15,8	62,5	63,5	12,5	20,7		
Balakli	30,0	16,7	70,0	83,3				
Tekelöze	58,8	30,3	29,4	38,7	5,9	13,0	5,9	18,0
Boraboy	56,1	35,3	36,6	48,8	7,3	16,0		
Seyidli	73,9	49,1	15,2	23,1	10,9	27,9		
Haddadi	41,3	23,5	41,3	43,7	15,9	28,0		
Yemisan Bükü	70,6	59,1	29,4	40,9				
Türkmendami	50,0	32,3	41,7	51,9	8,3	15,8		
Karabük	72,7	43,3	9,1	9,8	9,1	21,2	9,1	25,7
Durucasu	93,8	91,3	6,3	8,7				
Seyhlü	84,1	66,9	14,8	28,7	1,1	4,4		
Karlık	74,1	50,5	22,2	39,1	3,7	10,4		
Karsavul	66,7	25,7	11,1	13,5				
Köyler Toplam	64,7	41,0	27,7	38,3	5,6	13,2	1,2	4,2
Çiftlikler								
Tombak Bükü								
Çalkadir Bükü								
Çiftlikler Toplam								
Sunisa Toplam	64,3	40,0	27,5	37,8	6,1	14,3	1,3	4,5

Kaynak: Ek Tablo 1

Tablo 19

Sunisa ve Eyrek Nahiyelerindeki Hanelerin Sahip Oldukları

Eyrek Nahiyesi								
Yerlesim Birimi	0-1000 Kurus		1001-2000 Kurus		2001-3000 Kurus		3001-4000 Kurus	
	Hane Sayisi	Servet	Hane Sayisi	Servet	Hane Sayisi	Servet	Hane Sayisi	Servet
Mahalleler								
Mahalle-i Kebir	46,7	17,4	25,8	22,2	10,0	13,5	10,0	20,5
Mahalle-i Celile	53,3	23,2	28,9	32,4	11,1	18,8		
Mahalleler Toplam	48,5	18,8	26,7	24,6	10,3	14,8	7,3	15,6
Köyler								
Alaaddin	37,5	16,4	33,3	28,3	25,0	40,5		

Seyhlü	61,1	25,8	22,2	27,1	11,1	23,5		
Agcaalan	25,0	6,4	25,0	19,7	25,0	24,6		
Milal	41,2	16,5	58,8	83,5				
Gemleri	100,0	100,0						
Aydinsofu	62,5	28,4	18,8	26,3	18,8	45,3		
Erzenos	100,0	100,0						
Agcakeçi	55,6	29,9	38,9	57,9	5,6	12,2		
Duvak	53,8	23,7	23,1	28,4	15,4	28,4	7,7	19,5
Kizilçubuk			66,7	50,9	33,3	49,1		
Eksal	59,3	33,9	33,3	44,8	3,7	7,7	2,5	7,6
Çanlıyar	60,9	37,0	23,4	27,7	12,5	26,1	3,1	9,3
Karkin	57,7	36,4	30,8	40,5	11,5	23,1		
Koytul	52,6	29,8	31,6	36,7	10,5	17,3		
Mekril	50,0	29,3	40,9	47,0	4,5	9,3	4,5	14,4
Köyler Toplam	55,9	30,2	30,9	38,1	10,0	20,4	1,8	5,2
Eyrek Toplam	53,5	25,6	29,5	32,7	10,1	18,1	3,6	9,4
Genel Toplam	60,0	33,3	28,3	35,4	7,7	16,1	2,2	6,8

klari Gelirin Dagilimi,1840 (%)

4001-5000 Kurus		5001-6000 Kurus		6001 Kurus ve Üstü		Toplam	
Hane Sayisi	Servet	Hane Sayisi	Servet	Hane Sayisi	Servet	Hane Sayisi	Servet
1,1	4,7					100	100
						100	100
2,8	10,2					100	100
						100	100
		0,7	4,1			100	100
						100	100
						100	100
						100	100
						100	100
						100	100
						100	100
						100	100
1,6	4,8					100	100
						100	100
						100	100
						100	100
						100	100
						100	100
22,2	60,8					100	100
0,6	2,6	0,2	0,8			100	100
0,7	2,7	0,1	0,7			100	100

i Gelirin Dagilimi,1840 (%) (devam)

4001-5000 Kurus		5001-6000 Kurus		6001 Kurus ve Üstü		Toplam	
Hane Sayisi	Servet	Hane Sayisi	Servet	Hane Sayisi	Servet	Hane Sayisi	Servet
5,0	13,3	1,7	5,2	0,8	7,9	100	100
4,4	13,6			2,2	12,1	100	100
4,8	13,3	1,2	3,9	1,2	8,9	100	100
		4,2	14,9			100	100

		5,6	23,5			100	100
25,0	49,3					100	100
						100	100
						100	100
						100	100
						100	100
						100	100
						100	100
						100	100
		1,2	6,0			100	100
						100	100
						100	100
5,3	16,3					100	100
						100	100
0,6	2,2	0,9	4,0			100	100
2,0	6,7	1,0	4,0	0,4	3,6	100	100
1,2	4,6	0,5	2,2	0,2	1,7	100	100